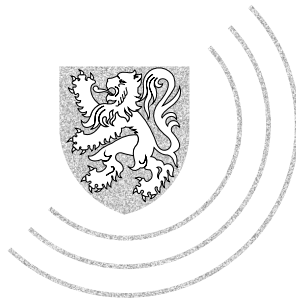

V L A A M S P A R L E M E N T

stuk **308** (2009-2010) – Nr. 2
ingediend op 30 april 2010 (2009-2010)

Ontwerp van decreet

houdende instemming met de Economische
Partnerschapsovereenkomst tussen de Cariforum-staten,
enerzijds,
en de Europese Gemeenschap en haar lidstaten,
anderzijds,
en de slotakte, ondertekend in Bridgetown
op 15 oktober 2008

Hoorzitting

Verslag

namens de Commissie voor Buitenlands Beleid,
Europese Aangelegenheden en Internationale Samenwerking
uitgebracht door de heer Jan Roegiers

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: de heer Karim Van Overmeire.

Vaste leden:

de heren Ludwig Caluwé, Paul Delva, mevrouw Sabine Poleyn, de heer Johan Verstreken;
de heren Frank Creyelman, Karim Van Overmeire, Christian Verougstraete;
de dames Ann Brusseel, Fientje Moerman;
mevrouw Fatma Pehlivan, de heer Jan Roegiers;
de heren Matthias Diependaele, Marc Hendrickx;
de heer Peter Reekmans;
de heer Luckas Van Der Taelen.

Plaatsvervangers:

de heren Lode Ceyskens, Carl Decaluwe, Ward Kennes, Veli Yüksel;
de dames Marijke Dillen, Katleen Martens, de heer Stefaan Sintobin;
de heren Marnic De Meulemeester, Bart Tommelein;
de heer Philippe De Coene, mevrouw Mia De Vits;
de dames Danielle Godderis-T'Jonck, Liesbeth Homans;
de heer Jurgen Verstrepen;
de heer Bart Caron.

Toegevoegde leden:

de heer Christian Van Eyken.

Stukken in het dossier:

308 (2009-2010) – Nr. 1: Ontwerp van decreet

INHOUD

I. Vergadergedeelte met de heer Marc Maes	4
1. Uiteenzetting	4
2. Bespreking.....	8
II. Vergadergedeelte met de heer Geert Laporte	9
1. Uiteenzetting	9
2. Bespreking.....	13
III. Vergadergedeelte met de heer Patrick Gomes, ambassadeur van Guyana....	14
1. Uiteenzetting	14
2. Bespreking.....	18
IV. Vergadergedeelte met de heer Philippe de Buck.....	18
1. Uiteenzetting	18
2. Bespreking.....	20
V. Vergadergedeelte met de heer Jan Orbie	22
1. Uiteenzetting	22
2. Bespreking.....	24
VI. Vergadergedeelte met de heer Remco Vahl	25
1. Uiteenzetting	25
2. Bespreking.....	27
Gebruikte afkortingen	30

In de Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden en Internationale Samenwerking werd op dinsdag 30 maart 2010 een hoorzitting gehouden in het kader van de behandeling van het instemmingsdecreet met de Economische Partnerschapsovereenkomst tussen de Cariforum-staten, enerzijds, en de Europese Gemeenschap en haar lidstaten, anderzijds, en de slotakte, ondertekend in Bridgetown op 15 oktober 2008. Aan deze hoorzitting namen deel: de heer Marc Maes, beleidsmedewerker Europees handelsbeleid van 11.11.11 – koepel van de Vlaamse Noord-Zuidbeweging; de heer Geert Laporte, hoofd institutionele relaties & partnerships van het European Centre for Development Policy Management (ECDPM); de heer Patrick Gomes, ambassadeur van de Republiek Guyana in België; de heer Philippe de Buck, directeur-generaal BusinessEurope – Confederatie van Europese Ondernemingen; de heer Jan Orbie, docent Europese handelspolitiek aan de Universiteit Gent en de heer Remco Vahl, adjunct afdelingshoofd van de eenheid Economische Partnerschapsovereenkomsten van het DG Handel van de Europese Commissie.

I. VERGADERGEDEELTE MET DE HEER MARC MAES

1. Uiteenzetting

De heer Marc Maes, beleidsmedewerker Europees handelsbeleid van 11.11.11 – koepel van de Vlaamse Noord-Zuidbeweging: De Europese Partnerschapsakkoorden (EPA's) zijn vrij controversieel. Het hele handelsbeleid lijkt trouwens wel een relikwie van het Ancien Régime. Er is weinig openheid. Overal ter wereld is het handelsbeleid de exclusieve bevoegdheid van de uitvoerende macht, die voor onderhandelingen geen toestemming nodig heeft van de respectieve parlementen. Een van de weinige uitzonderingen daarop zijn de Verenigde Staten waar de president wel toestemming moet vragen aan het congres. De basisteksten van onderhandeling, zoals het onderhandelingsmandaat en de onderhandelingsvoorstellen, maar ook de onderhandelingen zelf zijn meestal geheim. Over het Europese handelsbeleid worden er maar zelden consultaties georganiseerd in de lidstaten. Dit staat in schrill contrast met het vaak zeer gedetailleerde overleg met het bedrijfsleven. Parlementen kunnen doorgaans enkel het eindresultaat goed- of afkeuren.

Die manier van werken valt te betreuren, want bij het handelsbeleid gaat het al lang niet meer alleen over goederen. Het gaat ook over diensten, investeringen, overheidsaanbestedingen, concurrentieregels, intellectuele eigendomsrechten, niet-tarifaire belemmeringen, competitiebeleid enzovoort. Via handelsakkoorden worden hervormingen doorgevoerd die de hele economie en zelfs de hele maatschappij aangaan. In moderne handelsakkoorden wordt er immers ook onderhandeld over aspecten die raken aan sectoren zoals onderwijs, gezondheidszorg, cultuur en milieubehoud. Bovendien brengen dergelijke akkoorden op zich inherent ook al milieueffecten, sociale effecten enzovoort teweeg. Het handelsbeleid gaat op heden dus iedereen aan en niet enkel meer de bedrijven. Het is nodig daar meer over te debatteren en de noodzakelijke inspraak beter te organiseren.

De Europese Unie is exclusief bevoegd voor het handelsbeleid. De Europese Commissie heeft het initiatief, overlegt met het bedrijfsleven, stelt het onderhandelingsmandaat op, consulteert de civiele maatschappij en voert de onderhandelingen. De Raad keurt het onderhandelingsmandaat goed. De Raad krijgt alle informatie, wordt voortdurend geraadpleegd over standpunten en moet voortdurend standpunten innemen. Ook de Vlaamse Regering en de Federale Regering worden op die manier dus uitgenodigd standpunten in te nemen, maar ze geven daar hoogst zelden informatie over vrij.

Sinds 1 december 2009 – met de inwerkingtreding van het Verdrag van Lissabon – kreeg het Europees Parlement meer bevoegdheden op vlak van handelsbeleid, waardoor het met name alle handelsakkoorden zal moeten goedkeuren. Het Europees Parlement gebruikt die bevoegdheid om ook reeds tijdens de onderhandelingen volledig geïnformeerd te worden. Het eist dus dezelfde informatie als de Raad krijgt. Voorts wil het dat de Commissie

bij het begin van de onderhandelingen met het Parlement overleg pleegt over de aard en de inzet van het akkoord. De parlementen van de lidstaten zouden ook die werkwijze kunnen volgen.

Over de precieze aard van de EPA's wordt al meer dan zeven jaar gediscussieerd. Iedereen is het er wel over eens dat het instrumenten voor ontwikkeling zouden moeten zijn. Ze zijn bedoeld om de ontwikkeling van de ACS-landen (landen uit Afrika, het Caraïbische gebied en de Stille Oceaan) te steunen. In 2000 sloot de Europese Unie een globaal samenwerkingsakkoord met de ACS-landen, het zogenaamde Cotonou-akkoord, de opvolger van de Lomé-akkoorden. In dat akkoord worden de principes vastgelegd die de onderhandelingen over de EPA's moeten beheersen. Zo moeten EPA's bijdragen tot duurzame ontwikkeling en armoedebestrijding. Ze moeten de productiecapaciteiten en de exportcapaciteiten van de ACS-landen versterken. Ze moeten rekening houden met de verschillende behoeften en ontwikkelingsniveaus van de ACS-landen en regio's, hun politieke keuzes en ontwikkelingsprioriteiten.

Het Cotonou-akkoord stelt voorts dat EPA's moeten bijdragen tot de geleidelijke integratie van de ACS-landen in de wereldeconomie. De akkoorden moeten ook volledig in overeenstemming zijn met de regels van de Wereldhandelsorganisatie (WHO). EPA's moeten daarnaast ook gebaseerd zijn op de regionale integratie-initiatieven van de betrokken ACS-landen. EPA's worden op zich dus niet gesloten met 76 individuele ACS-landen maar met de in zes ACS-regio's gegroepeerde landen: de Stille Oceaan, de Caraïben en vier regio's in Afrika.

Het Cotonou-akkoord bevat verder geen inhoudelijke bepalingen, behalve dat men bij de EPA-onderhandelingen zal streven naar een tijdstabel voor de geleidelijke afschaffing van de invoertaksen op de handel in goederen. De inhoud van de partnerschapsakkoorden moet dus grotendeels ingevuld worden in de loop van de onderhandelingen zelf.

De Europese Commissie heeft een gedetailleerd idee wat EPA's moeten zijn. Voor haar moeten het veelomvattende en diepe integratieakkoorden zijn. Ze moeten dus niet alleen gaan over de vrijhandel in goederen, maar ook over de liberalisering van handel in diensten en van investeringen, over de transparantie en liberalisering van openbare aanbestedingen, over vereenvoudiging van de douaneverrichtingen en de concurrentieregels en over strengere intellectuele eigendomsrechten. Voorts moeten ze bepalingen bevatten over de sanitaire en fytosanitaire normen, de technische normen, en verplichtingen over gegevensbescherming en over ontwikkelingshulp. Die aspecten staan ook in het Europese onderhandelingsmandaat. Allemaal samen genomen, zouden ze, volgens de Europese Commissie, van de EPA's de best mogelijke instrumenten voor ontwikkeling maken.

Deze al bij al weinig flexibele houding van de Europese Commissie is dus vastgelegd in haar onderhandelingsmandaat maar ligt als dusdanig niet vervat in het akkoord van Cotonou. In feite gaat het hier over een overdragen van de Europese benadering en regelgeving naar de ACS-landen. Die benadering sluit nauw aan bij de Europese standaardaanpak voor vrijhandelsakkoorden, en is dus niet echt afgestemd op het ontwikkelingsniveau van de ACS-landen. Het instrument is daarnaast ook zeer top-down. De Europese Commissie stelt een tekst op, daarover wordt onderhandeld, nadien moeten de ACS-landen die uitvoeren. Men kan alleszins niet zeggen dat de Europese onderhandelaars samen met de betrokken landen zoeken naar datgene wat nodig is om ontwikkeling te bevorderen. Het is eerder een poging om een en ander op te dringen aan de ACS-landen.

Volgens de Europese Unie zijn verregaande vrijhandelsakkoorden in combinatie met ontwikkelingshulp de beste manier om de duurzame ontwikkeling van de ACS-landen te stimuleren. De ACS-landen van hun kant, wijzen op hun beperkte infrastructuur en capaciteiten. Ze willen eerst werken aan het verbeteren van de productiecapaciteit, van

de exportcapaciteit, van de infrastructuur en van de instellingen en aan verdere regionale integratie. Pas als ze op die vlakken voldoende vooruitgang boeken, willen ze bekijken welke aspecten kunnen geliberaliseerd worden. Sommige ACS-landen hebben dan ook een soort van benchmarks voorgesteld, waarbij ontwikkelingshulp gegeven wordt om tussendoelen te bereiken. De Europese Unie weigert echter een dergelijke voorwaardelijke liberalisering waarbij de stappen afhangen van de Europese ontwikkelingshulp of het bereiken van tussendoelen, zoals het opzetten van degelijke instellingen.

De stand van zaken met betrekking tot de onderhandelingen, vertoont een vrij diffuus beeld. De oorspronkelijk voor het afsluiten van de EPA's gestelde deadline van 31 december 2007 is enkel voor de groep van de Caraïben gehaald. Om het ontbreken van omvattende akkoorden enigszins te ondervangen, werden met 21 individuele ACS-landen of kleine subgroepjes van landen voorlopige akkoorden over goederen afgesloten. Met 41 landen waren er eind 2007 helemaal geen akkoorden. Meer dan twee jaar na het verstrijken van de initiële deadline is er geen noemenswaardige vooruitgang meer geboekt.

Cariforum vormt dus een uitzondering in de ACS-groep. De regio was initieel ook bepaald niet happig om de bestaande voorkeurstoegang tot de Europese markt in te ruilen voor een situatie waarin ze zelf moeten liberaliseren om de toegang te behouden. Uiteindelijk hebben ze toch nog relatief vroeg in het onderhandelingsproces toegezegd het Europese onderhandelingspakket te zullen bekijken en op basis daarvan te zullen onderhandelen. Een van de verklaringen daarvoor is allicht dat de Caraïben gewoon de meest welvarende ACS-regio vormt. In Afrika nemen 47 landen deel aan de onderhandelingen, 32 ervan zijn minst ontwikkelde landen (MOL). In de Caraïben is het enige land dat tot die groep behoort Haïti. Het Caraïbische akkoord is zeer uitgebreid en omvat bijna 2000 pagina's. Het bevat een hele reeks nieuwe verplichtingen die de Caraïben in de komende jaren moeten uitvoeren. De Europese ontwikkelingsorganisaties hebben verschillende expertenstudies besteld om het akkoord te onderzoeken. Ook het Europees Parlement en het Commonwealth hebben dergelijke studies laten maken. Er is dus nogal wat gefundeerde literatuur beschikbaar, waarin dit akkoord geanalyseerd wordt.

De eigen expertenstudies laten toe om vast te stellen dat de door de Caraïben zelf voorgestelde hoofdstukken over landbouw, visserij en innovatie uiteindelijk weinig verplichtingen bevatten en dus erg vrijblijvend zijn. De Europese Commissie heeft dus wel de opname van de hoofdstukken aanvaard, maar daarin ten gronde geen substantiële toegevingen gedaan. Voor innovatie en intellectueel eigendomsrecht deden de Caraïben bijvoorbeeld ook voorstellen voor wat de traditionele kennis betreft. Daarvoor zijn er gewoon internationale teksten ingebracht die op zich niets nieuws bijdragen.

De door de ontwikkelingsorganisaties geconsulteerde experts stellen ook dat de onderhandelaars veel kansen hebben laten liggen om betekenisvolle flexibiliteit toe te staan aan de Caraïbische landen, bijvoorbeeld inzake oorsprongsregels. Als de Europese Unie en de Caraïben elkaars producten vrij tot elkaars markten willen toelaten, moeten die producten gedefinieerd worden. Zo moet onder meer vastgelegd worden in welke mate ingevoerde producten behandeling moeten ondergaan om eigen producten te worden. Dergelijke oorsprongsregels zijn steeds heel streng geweest. Dat verklaart mee waarom de Lomé-akkoorden weinig succesvol waren. De daarin toegezegde vrije markttoegang werd vaak teniet gedaan door restrictieve definities van wat een ACS-product was. Ook nu blijven de oorsprongsregels redelijk streng, weze het dat er hier en daar toch al wat verbeteringen kunnen vastgesteld worden.

Een ander voorbeeld zijn de zogenaamde vrijwaringmaatregelen. Bij problemen qua voedselzekerheid of de ontluikende economie, heeft een partij het recht de invoertarieven tijdelijk te laten stijgen om zich te kunnen beschermen tegen plots toenemende invoer. Die vrijwaringmaatregelen in het Caraïbische akkoord zijn niet erg gebruiksvriendelijk. Zo moet er bijvoorbeeld vooraf overlegd worden met de Europese Commissie. Vrijwaring-

maatregelen voor de ontluikende industrieën zijn alleen maar de eerste tien jaar mogelijk. Ook de geschillenregeling is weinig flexibel, zelfs minder dan in de Wereldhandelsorganisatie het geval is. Er zijn geen maatregelen vastgelegd om een evenwicht te bekomen tussen de houders en de gebruikers van intellectuele eigendomsrechten. Eigenaardig genoeg doen de Caraïbische landen met dit akkoord ook meer toegevingen aan de Europese Unie dan aan elkaar. Het is bijna een omgekeerde regionale integratie: met de EPA zullen de Caraïben eerder liberaliseren ten aanzien van de Europese Unie dan ten aanzien van elkaar. Ze hebben in de EPA wel moeten beloven zo spoedig mogelijk aan elkaar dezelfde gunstige voorwaarden toe te kennen als ze aan de Europese Unie hebben gegeven.

Het akkoord bevat daarnaast ook een aantal paragrafen over samenwerking. Opmerkelijk is daarbij wel dat de Europese Commissie vier jaar lang geweigerd heeft om te praten over samenwerking in de EPA's. Haar standpunt was dat het bij de EPA's om handelsakkoorden ging, waarin samenwerkingsbepalingen niet op hun plaats waren. Pas in november 2006 heeft de Europese Commissie op dit punt toegegeven. Sindsdien bevat het akkoord samenwerkingsbepalingen. Die bepalingen zijn evenwel vrijblijvend en duiden enkel terreinen aan waarop er kan worden samengewerkt. De concrete positieve maatregelen die moeten leiden tot de versterking van de economie (privé-sector, boeren, producenten allerhande enzovoort) en de instellingen, staan in hulpprogramma's die aan het akkoord toegevoegd worden. De vraag rijst dan natuurlijk waarom er dan EPA's nodig zijn. Het akkoord schreef oorspronkelijk geen periodieke evaluatie van de impact ervan voor. Die is er pas achteraf – via een bijkomende verklaring – gekomen, na protest van met name Guyana. Nadien hebben de andere ACS-regio's daar ook om gevraagd.

De centrale kwestie is dus of de Cariforum-EPA al dan niet een instrument voor ontwikkeling is. In de meeste studies concludeert men dat men die vraag eigenlijk niet kan beantwoorden, wegens een tekort aan gegevens, onder meer over de economische situatie in de verschillende betrokken Caraïbische landen. Het is minstens bevreemdend dat men een akkoord sluit waarvan men de impact vooraf niet kan inschatten. De 11.11.11-koepel gaat er dan ook van uit dat het akkoord – door de fixatie om de deadline te halen – al te overhaast gesloten is. De voorziene vermindering van de invoertaksen bijvoorbeeld, betekent minder inkomsten voor de betrokken overheden. De Caraïbische landen zullen zich dus moeten voorbereiden op dat toekomstige verlies aan fiscale inkomsten, door hun fiscaliteit te hervormen. Verzuimen ze dat, dan zullen ze dra voor verrassingen komen te staan.

De Caraïbische landen krijgen, in vergelijking met het vroegere handelsregime, wel degelijk bijkomende markttoegang. Maar het komt erop aan dat Caraïbische bedrijven effectief van die mogelijkheden gebruikmaken, zo niet is er geen ontwikkeling. Bijkomend probleem hierbij is dat de Europese Commissie ondertussen reeds onderhandelt over vrijhandelsakkoorden met andere landen, in Centraal-Amerika en in de Andes-regio. Die landen hebben vergelijkbare exportproducten en zullen mogelijks sneller van de geboden mogelijkheden gebruik maken dan de Caraïben. Het is dus zeker nodig programma's op te zetten voor bedrijven in Caraïbische landen zodat ze leren gebruikmaken van de mogelijkheden.

De akkoorden leggen de participerende ACS-landen bijkomende verplichtingen op. Ze moeten heel wat aspecten hervormen, hetgeen bijkomende middelen vergt, terwijl hun fiscale inkomsten (cf. hoger) net dalen. Vandaar ook hun vraag naar bijkomende middelen. De Europese Commissie van haar kant, wenst echter geen bijkomende middelen vrij te maken en stelt dat het moet kunnen met de bestaande middelen. Concreet betekent dit dat men bestaande ontwikkelingsgelden zal gaan inzetten voor de ondersteuning van de EPA's. Het ene zou dus ten koste van het andere kunnen gaan. Bovendien verloopt de samenwerking tussen de ACS-landen en de Europese Unie binnen een financieel perspectief dat zich maar tot 2013 uitstrekt, dan loopt immers het tiende Europese Ontwikkelingsfonds af. Het is niet duidelijk of er nog een elfde fonds komt en hoeveel middelen dat

zal bevatten. Wat zal er bovendien gebeuren als het Cotonou-akkoord in 2020 verstreken zal zijn? Zullen er dan nog middelen zijn voor de ondersteuning van de Caraïbische landen? Daarnaast blijven er ook nog steeds problemen bestaan inzake donorcoördinatie. De studies over de behoeften en uitdagingen zijn nog aan de gang. De concrete hulpprogramma's moeten nog uitgewerkt worden. Om al die redenen zijn de effecten van deze EPA dan ook moeilijk te bepalen.

De conclusie van de 11.11.11-koepel is dat EPA's zeer rigide top-downconcepten zijn. De flexibiliteit is heel beperkt, de Europese Unie wijzigt niets aan wat voor haar essentieel is. Uiteraard kunnen landen beslissen welke invoertarieven ze eerst afbouwen en welke dienstensectoren ze eerst zullen liberaliseren. Ten gronde kan men echter niet om de verplichting tot liberalisering heen. Veel hangt ook af van de uitvoering, van de steun, van de beleidsruimte die de ACS-landen overhouden. Dat is ook de conclusie van de Strategische Adviesraad internationaal Vlaanderen. De Cariforum-EPA mag dan ook in geen geval worden gebruikt als een model voor de andere ACS-landen. Daarvoor is er nog te veel onduidelijkheid en te weinig flexibiliteit. De situatie in de andere ACS-landen is daarenboven helemaal anders. De EPA's moeten afgestemd zijn op de specifieke ontwikkelingsniveaus en de behoeften van die landen. De Europese Unie moet dringend haar aanpak veranderen.

2. Bespreking

De heer Jan Roegiers: Wat is de stand van zaken qua ratificatie van de overeenkomst in de andere landen? Is er voldoende aandacht voor arbeids- en milieuvorwaarden in de overeenkomst? Op welke punten wijkt een volgende overeenkomst best af van deze? En welke aspecten neemt ze desgevallend best over?

De heer Karim Overmeire, voorzitter: Zijn de zes regio's waarmee de Europese Unie onderhandelt, vertegenwoordigd door bestaande organisaties of zijn er specifieke instanties voor opgericht? Hebben die organisaties een voldoende duidelijk, gedragen en bindend mandaat van hun lidstaten? Welke personen onderhandelen namens de regio's? De vraag is belangrijk, omdat de mate van regionale integratie van een aantal van die landengroepen toch veeleer gering genoemd mag worden.

Het parlement kan een verdrag enkel goed- of afkeuren, wijzigingen aanbrengen is geen optie. Welk stemadvies geeft de 11.11.11-koepel? Wat is desgevallend het alternatief voor deze EPA? Als de Caraïben bereid zijn dit akkoord te sluiten, gaan ze er allicht toch van uit dat de voordelen groter zijn dan de nadelen.

De heer Marc Maes: Qua exacte stand van de ratificaties zal ik u het antwoord deels schuldig moeten blijven. In bepaalde Europese landen, bijvoorbeeld Zweden, speelt het parlement zelfs helemaal geen rol in de ratificatie. De regering kan dat dus volledig alleen afhandelen. In de meeste landen moet het parlement echter wel degelijk op de een of andere manier zijn instemming betuigen. Het Vlaams Parlement is het eerste Belgische parlement dat het verdrag bespreekt. Op federaal niveau heeft de Federale Regering het betreffende wetsontwerp een tiental dagen geleden goedgekeurd, hetgeen in beginsel betekent dat het klaar is voor indiening bij het Federaal Parlement. België op zich, hinkt doorgaans wat achterop omdat een gemengd verdrag – zoals dit er een is – hier vaak door zeven parlementen moet worden goedgekeurd. In de Caraïbische landen zelf is het akkoord ook nog niet overal geratificeerd, de debatten lopen er vaak nog. Het kan in deze, statistisch gesproken, overigens gemakkelijk tot drie jaar duren eer de volledige ratificatie afgerond is en dit verdrag is ook pas ondertekend eind oktober 2008. Dat is overigens ook de reden waarom het akkoord voorziet in de voorlopige uitvoering van een aantal aspecten ervan.

De Europese Unie is een gigantisch economisch blok met heel veel diversiteit, heel erg concurrentieel op het vlak van diensten. De diverse ACS-regio's zijn daarentegen behoorlijk zwak op de meeste domeinen. De wederzijdse opening van de grenzen kan voor de ACS-landen dan ook tot een bijzonder scherpe concurrentie leiden. De ongelijkheid speelt trouwens ook in de onderhandelingen, de Europese Commissie is immers in tegenstelling tot de vertegenwoordigende organen van de ACS-landen, goed uitgerust voor en ervaren in dergelijke onderhandelingen.

Aan handel zitten onmiskenbaar ook sociale en milieudimensies. De Wereldhandelsorganisatie stelt echter als algemene regel dat gelijke producten op gelijke wijze moeten worden behandeld. Bij de bepaling van wat gelijke producten zijn, mag alleen maar gekeken worden naar de uiteindelijke kwaliteiten van het product en niet naar de manier waarop die producten gemaakt zijn. Kortom, sociale of milieuaspecten van een productiewijze mogen volgens de WHO in beginsel geen rol spelen bij de uiteindelijke beoordeling van het product. Die regel zou in beginsel integraal moeten doorwerken in alle handelsakkoorden.

Het voorliggende akkoord bevat echter wel degelijk een uitgebreid hoofdstuk over de sociale en milieudimensie. Op dat vlak is het Caraïbische akkoord het meest verregaande dat de Europese Commissie heeft afgesloten. Dat is het enige aspect dat als voorbeeld kan dienen voor nieuwe partnerschapsovereenkomsten. Voor het overige heeft deze EPA weinig voorbeeldwaarde.

De verregaande integratie van Europa is inderdaad maar op weinig plaatsen terug te vinden. Supranationale instellingen met eigen verdragsrechtelijke bevoegdheden blijven dan ook veeleer de uitzondering. Dat geeft in deze aanleiding tot een wat moeilijke asymmetrie. Voor de Oostelijke en Zuidelijke Afrikaanse regio heeft men voor deze onderhandelingen dan ook speciale onderhandelingscomités van ministers, van ambassadeurs en van technici moeten opzetten. In bepaalde gebieden, zeker in Afrika, overlappen de regio's daarenboven. Elke regio heeft wel een secretariaat. Dat heeft niet de bevoegdheden, noch de capaciteiten van de Europese Unie. In bepaalde regio's zijn de verschillende secretariaten, voor wat deze onderhandelingen betreft, samengevoegd. In West-Afrika voeren de commissies van UMOA, de muntunie van de Franstalige landen, en ECOWAS, de unie van alle landen uit de regio, de onderhandelingen en koppelen voortdurend terug naar hun ministerconferentie.

In de Caraïbische regio stelde zich specifiek het probleem dat de Dominicaanse Republiek – een niet-onbelangrijke economische actor in die regio – buiten het bestaande Caricom-kader (Caribbean Community) viel. Daarom hebben de betrokken landen een nieuwe structuur, Cariforum, opgericht, waarvan de Dominicaanse Republiek wel lid is. Voorts werd ook een zogenaamde 'regional negotiating machinery' opgezet. Die ad-hocorganen hebben niet dezelfde capaciteit als de Europese Unie. De zwakke tegenspelers van de Europese Unie vormen een van de verklaringen waarom de onderhandelingen zo lang duren.

Qua finale afweging pro of contra, spreekt het – mee gezien het feit dat ik al jarenlang actie voer tegen deze akkoorden – voor zich dat ik finaal toch tegen zou stemmen, al ware het maar om een duidelijk signaal te geven dat de aanpak van de Europese Unie niet correct is.

II. VERGADERGEDEELTE MET DE HEER GEERT LAPORTE

1. Uiteenzetting

De heer Geert Laporte, hoofd institutionele relaties & partnerships van het European Centre for Development Policy Management (ECDPM): Het Europees Centrum voor Ont-

wikkelingsmanagement is een onafhankelijke stichting met een vestigingen in Maastricht en in Brussel die zich vooral bezighoudt met onpartijdige facilitering van dialoog, praktische beleidsanalyse en capaciteitsopbouw in de ACS-landen. Op het Europese niveau werkt het centrum met de verschillende voorzitterschappen van de Europese Unie. Ik zal de EPA's vooral analyseren op politiek-strategisch gebied. Die analyse is gebaseerd op praktijkervaring. ECDPM heeft immers contacten met de diverse actoren, zowel de officiële instellingen als de civiele maatschappij, de Caraïbische private sector en anderen. Onlangs was ECDPM betrokken bij de eerste vergaderingen voor een gezamenlijke strategie van de Caraïben en de Europese Unie. Die aanpak wordt gestimuleerd door het huidige Spaanse EU-voorzitterschap en zou moeten resulteren in een eerste 'outline' die in mei eerstkomende gepresenteerd wordt op de top van Madrid van de Europese Unie, Latijns-Amerika en de Caraïben.

Ik ga nu eerst even in op de opportuniteiten en risico's die inherent zijn aan de EPA's. De akkoorden in kwestie maken de handel vrij, wat zou moeten leiden tot grotere markten, meer economische groei en een meer competitieve economie. Desondanks hebben de zes ACS-regio's gedurende een aantal jaren toch een zeker wantrouwen gekoesterd tegenover de onderhandelingen. Heel wat ACS-landen – vooral in Afrika – zagen de onderhandelingen eerder als een lot dat ze moesten ondergaan, en niet als een kans. De Caraïben vormen daar allicht in zekere mate een uitzondering op.

De EPA's zijn dan ook zeer ingrijpend. Ongeveer 40 landen (waarvan er 15 tot de Caraïbische groep behoren) hebben weliswaar de goedkeuring van het akkoord geïnitieerd, maar velen daarvan hebben nog geen verdere stappen gezet voor ondertekening of uitvoering. Voor de ACS-landen zou het grote voordeel van een EPA erin moeten bestaan dat ze zo niet alleen de voordelen behouden van de Lomé en Cotonou-akkoorden, maar die zelfs nog uitgebreid zien tot onder meer tot de dienstensectoren. Dat zou moeten kunnen leiden tot groei, tot een verbetering van de kwaliteit van de producten, tot meer investeringen en tot transfers van Europese technologie. Voor sommigen is vrijhandel een drijfveer voor diversificatie van de export in de diverse ACS-regio's. Veel van die voordelen zijn voornog echter niet bewezen. Heel wat zal afhangen van de context en de ondersteunende maatregelen.

Sommigen wijzen op de potentiële negatieve effecten van EPA's. Ze vrezen dat die een ramp zullen betekenen voor de meeste ACS-landen, vooral de Afrikaanse. Die zijn immers zeer sterk afhankelijk van douane-inkomsten en riskeren door de vrijhandel nauwelijks nog fiscale inkomsten over te houden. In heel wat ACS-landen bestaat er geen btw en er zijn nauwelijks goede systemen voor inkomensbelasting. Critici voorspellen ook dat vrijhandel zal leiden tot een overrompeling van de markt van de zwakkere partners, waardoor die eerder marktaandeel zullen verliezen dan winnen. Vooraleer een EPA degelijk zou kunnen werken, zou een ACS-land heel wat aanpassingen moeten doen, onder meer om de productiviteit te versterken, om een sociaal vangnet op te zetten en om de capaciteitsopbouw te vergroten.

De Caraïben zijn bepaald geen traditionele partner van België. De Caraïbische economie bestaat uit vijftien kleine economieën, niet allemaal eilandstaten, maar ook landen op het vasteland, zoals Belize, Guyana en Suriname. De betrokken landen staan doorgaans vrij hoog op de Human Development Index. Ze hebben ook een aantal opzienbarende vormen van regionale samenwerking op poten gezet zoals de University of the West Indies met drie campussen in Jamaica, Barbados en Trinidad en Tobago. Er zijn dus wel degelijk voorbeelden van verregaande regionale samenwerking, maar de integratie verloopt uitermate traag. Dat heeft onder meer te maken met de grote verschillen tussen de betrokken staten, onder meer de grote inkomensverschillen. Haïti is een straatarm land dat de ene na de andere natuurramp moet incasseren; Barbados staat inzake economische en sociale ontwikkeling op het niveau van bepaalde Europese lidstaten. Voorts zijn ook de

verschillen in landoppervlakte aanzienlijk. Er zijn heel kleine eilandstaatjes enerzijds en grote landen als Guyana en Suriname anderzijds. Toch zijn het meestal middeninkomenslanden met een weinig gediversifieerde economie. Sommige landen concentreren zich op traditionele landbouw zoals de suiker en bananenteelt, andere op de dienstensector, en dan met name toerisme. Over het algemeen is het zowel op vlak van economie als natuurlijke factoren een heel kwetsbare regio, afhankelijk van monoculturen en onderhevig aan natuurrampen. Met die kwetsbaarheid zou meer rekening gehouden moeten worden bij onderhandelingen over vrijhandel. Men mag zich met andere woorden niet blind staren op het feit dat het over middeninkomenslanden gaat.

De Caraïbische landen hebben jarenlang kunnen genieten van de Lomé en Cotonou-preferenties. Ze kregen ruime quota en goede prijzen voor hun suiker en bananen. Dat heeft effectief geleid tot een vorm van ontwikkeling. Kleine producenten hebben hun levensstandaard gevoelig kunnen verbeteren. De resultaten zijn echt wel een succes. Het gevolg van de preferenties is anderzijds ook geweest dat de betrokken landen zich gewenteld hebben in de monoculturen en wellicht onvoldoende inspanningen gedaan hebben om te diversifiëren. Het ontbrak gewoon aan incentives om te diversifiëren naar andere sectoren. Dat heeft geleid tot een extreme afhankelijkheid van de export van een aantal basislandbouwproducten naar Europa. De Caraïben staan slechts voor 0,28 procent van de Europese Unie-import, maar een vijfde van de Caraïbische export gaat nog altijd naar de Europese Unie. Voor de Caraïben blijft Europa dus een belangrijke speler, terwijl het omgekeerde geenszins het geval is.

Het belang van de landbouw in het totale bruto binnenlands product (bbp) van de meeste landen is weliswaar aanzienlijk gedaald. Uitzonderingen zijn landen als Guyana en Suriname. De meeste landen spitsen zich toe op industriële goederen en vooral diensten. Zestig procent van het bbp van de Caraïbische regio in zijn globaliteit en 70 procent van de tewerkstelling in die regio situeert zich in de dienstensector. In de Caraïbische export is het aandeel van de landbouw relatief klein, met moeite 20 procent in verhouding tot de niet-landbouwexport. Dat is een heel ander beeld dan in de meeste Afrikaanse landen die erg afhankelijk zijn van landbouw.

De Caraïbische landen hebben grote structurele zwakheden en competitiviteitsproblemen. Kleine staten en economieën hebben het altijd veel moeilijker om te diversifiëren en hebben het ook moeilijk om te concurreren tegen de grotere buurlanden uit, met name Latijns-Amerika.

Het liberaliserende aspect van het akkoord bestaat in taksvrije en quotavrije toegang tot de Europese Unie voor alle Cariforum-producten. Omgekeerd zou 56 procent van de import uit de Europese Unie zou vrij moeten zijn van taksen in 2013, 82,7 procent in 2023. Bepaalde gevoelige producten worden, als resultaat van de gevoerde onderhandelingen, uitgesloten van liberalisering, het gaat daarbij vooral om landbouwproducten.

De Caraïbische EPA is om evidente redenen steeds voorgesteld als zijnde niet louter een handelsakkoord, maar ook een middel ter bevordering van de ontwikkeling in de diverse ACS-regio's. De Europese Unie nam daarbij ook het engagement op zich om meer middelen ter beschikking te stellen voor de ondersteuning van de handelscapaciteit. Momenteel is er van die intentie prima facie nog niet veel in huis gekomen. De ontwikkelingsgerichtheid van de EPA's blijft vooralsnog de centrale kwestie in de discussie: zullen de EPA's leiden tot een modernisering van de economieën en een hogere levensstandaard in de Caraïben.

De Europese Unie zegt de Caraïbische landen de kaart van de dienstensector te trekken, maar eigenlijk is enkel het toerisme echt ontwikkeld. De andere dienstensectoren hebben nog grote structurele achterstand weg te werken vooraleer ze in staat zijn de mogelijkhe-

den van de EPA ten volle te benutten. De Europese Unie heeft vanzelfsprekend belang bij succes: als de Cariforum-EPA een succesverhaal wordt, kan ze als voorbeeld dienen voor andere EPA's in andere regio's.

De Caraïbische staten hebben nogal wat problemen te overwinnen vooraleer de vrijhandel succesvol kan ingevoerd worden. Kleine staten kunnen moeilijk diversifiëren en concurreren. De uitzondering is de Dominicaanse Republiek, niet toevallig het grootste land, dat in het recente verleden een zeer gediversifieerde economie heeft opgebouwd met veel diensten en zelfs industrie. Een ander belangrijk probleem inzake implementatie is er daarnaast in gelegen dat een aantal Caraïbische landen hun voordelen uit dit akkoord dreigen te verliezen wegens vergelijkbare voordelen die Europa biedt aan andere Latijns-Amerikaanse landen. Er komen immers associatieverdragen met Centraal-Amerika, met Mercosur en met landen als Peru en Colombia. Als die grotere landen voor dezelfde producten dezelfde voordelen krijgen, zullen de Caraïbische landen allicht niet effectief kunnen concurreren.

Een ander belangrijk element dat hier eveneens meespeelt, is de recente economische en financiële crisis. De onderhandelingen over deze EPA waren weliswaar reeds afgerond op het ogenblik dat die crisis in volle hevigheid losbarstte, maar dit belet niet dat de negatieve effecten ervan toch heel wat twijfels hebben opgeroepen over de voordelen van vrijhandel. Het toerisme is in een aantal landen gevoelig teruggelopen. Jamaica heeft een heleboel aluminiumfabrieken, één van de belangrijkste exportproducten, moeten sluiten. Een zevental landen heeft ondertussen beroep gedaan op het Internationaal Monetair Fonds (IMF). De vraag dringt zich dan ook op of het succes van een EPA, in een periode van economische en financiële crisis, in een niet-matuur regionaal integratieproces, met zwakke instellingen eigenlijk überhaupt wel gegarandeerd kan worden? Die aspecten moeten worden afgewogen.

Dit alles kan ook niet los gezien worden van de gezamenlijke EU-Caraïben-strategie, waarover de onderhandelingen ondertussen zijn begonnen. Ook in de Caraïben laat de tendens naar een multipolaire wereld zich voelen. Landen als China en Taiwan ijveren voor het binnenhalen van de stemmen van de Caraïbische landen in de multilaterale fora. Ook een aantal Latijns-Amerikaanse landen toont een toenemende interesse voor de Caraïbische regio, met name Venezuela, Brazilië en Mexico. Canada onderhandelt insgelijks over een vrijhandelsakkoord met de regio. Europa en de Verenigde Staten lijken er dus wat terrein te verliezen. De oudere generaties in de Caraïben hebben nog een sterke band met Europa, bij de jongere generatie speelt dat eigenlijk nog amper. Voor velen blijft de Europese Unie desalniettemin het rolmodel bij uitstek. Zoals blijkt uit de jarenlange brede discussies die zijn gevoerd met allerhande actoren in de betrokken regio, staan de Caraïben nog steeds, meer dan andere regio's, open voor gesprekken en onderhandelingen met Europa. In andere regio's mag een dergelijke verbondenheid niet per definitie voorondersteld worden.

Het is de bedoeling in de gezamenlijke EU-Caraïben-strategie de hulp- en handelsdimensies te overstijgen en rekening te houden met andere belangrijke aspecten als regionale integratie, klimaat, sociale ontwikkeling en de strijd tegen de criminaliteit. Voor wat dat laatste betreft kan er bijvoorbeeld op gewezen worden dat ongeveer 50 percent van de drugs die in de wereld geproduceerd worden, op een of andere manier transiteren in de grotere Caraïbische regio (die ook het noorden van Latijns-Amerika omvat). De staats- en regeringsleiders zullen op 17 en 18 mei in Madrid op de EU-LAC-top (LAC: Latin America & Caribbean) de 'outline' voor de gezamenlijke strategie vastleggen.

Op basis van dit alles kunnen ook enkele aanbevelingen geformuleerd worden. Zeer belangrijk voor de Caraïben is dat Europa de regionale integratie steunt. Die integratie wordt enerzijds bemoeilijkt door de koudwatervrees van een aantal lidstaten maar anderzijds ook doordat er nog geen instellingen zijn. Cariforum en Caricom hebben dan wel een secretariaat, maar geen commissie (genre Europese Commissie) die zelf initiatieven kan

nemen of een vorm van supranationale bevoegdheden heeft. De lidstaten verwaarlozen overigens nogal eens hun bijdrage aan de regionale instellingen te betalen. Dat heeft tot gevolg dat die instellingen niet altijd een volwaardige sparringpartner zijn van de goed geoliede Europese Commissie die de onderhandelingen voor Europa voert. Het is belangrijk dat er duidelijkheid komt over de implementatiestructuur van de EPA. Het Caricom-secretariaat is daarvoor ongeschikt omdat de Dominicaanse Republiek geen deel uitmaakt van die structuur.

Een ander opvallend aspect is dat de private sector, die toch mee de vruchten van de EPA zou moeten kunnen plukken – op traditionele sectoren als suiker, rum en bananen na – relatief afwezig blijft bij de onderhandelingen. De publiek-private dialoog (en dus de betrokkenheid van de private sector) kan zeker aangescherpt worden. Het idee van een Caribbean Business Council is in dit verband al wel vaker geopperd.

Het is zeer belangrijk dat de door de Europese Commissie aan de Cariforum-regio beloofde ontwikkelingssteun, er effectief komt. Daarbij moet het gaan om bijkomende middelen en niet om de recyclage van bestaande budgettaire enveloppes. Die ondersteuning van de EPA's moet zich zowel op regionaal als nationaal niveau afspelen. Europa moet ook eendrachtig optreden. De eigen belangen van lidstaten zijn immers niet altijd consistent met die van het communautaire niveau.

Verder is het aanbevelingswaardig dat Vlaanderen bij de uitbouw van zijn ontwikkelingsbeleid meer interesse gaat betonen voor de regio. Een van die landen zou Suriname kunnen zijn, eventueel met zijn buurland Guyana. De historische banden, de taal, de intensieve uitwisseling op het vlak van wetenschappelijk onderzoek, de strategische locatie, het grote groeipotentieel en de mogelijkheden voor de zakenwereld bieden onmiskenbaar voordelen.

2. Bespreking

De heer Marc Hendrickx: Hoe kan Vlaanderen concreet bijdragen aan de gewenste diversificatie?

De heer Jan Roegiers: In welke mate is deze overeenkomst een voorbeeld voor de andere EPA's, die nog moeten worden afgesloten, en op welke vlakken strekt dit akkoord absoluut niet tot voorbeeld?

Mevrouw Sabine Poleyn: Is het ontwikkelingspakket vastgelegd in een aanvullend document bij EPA, zo ja wat is dan de waarde van dat document en is daar eveneens voldoende over onderhandeld?

De heer Karim Van Overmeire, voorzitter: Overschat Europa zich niet door te denken dat het met deze akkoorden het economische lot van de betrokken landengroepen zal bepalen? Zal in onze multipolaire wereld, bijvoorbeeld, het belang van de houding van China tegenover Afrika, niet veel groter zijn? Ook in de Caraïben is Europa slechts goed voor 20% van de export. Welke factoren en tendensen bepalen de resterende 80%?

De heer Geert Laporte: Er zijn evenveel mensen die vinden dat de Lomé-preferenties voor ACS-landen gewerkt hebben als mensen die dat ontkennen. Uiteindelijk hangt heel veel af van de globale context waarin de betrokken landen zijn terechtgekomen en moesten opereren. Zeker is wel dat de preferenties in kwestie geleid hebben tot een betere levensstandaard voor de producenten van traditionele basisgrondstoffen (het weze uit de land- of de mijnbouw), die van Europa voor hun waren een hogere prijs kregen dan diegene gangbaar op de wereldmarkt.

Anderzijds hebben die preferenties onmiskenbaar ook geleid tot een zekere passiviteit, die het streven naar innovatie en de zoektocht naar nieuwe sectoren afremt. Landen als Saint Lucia en Dominica, bijvoorbeeld, werden door de gegarandeerde afzet in Europa voor 70% van hun export afhankelijk van bananen. Mee om die reden heeft de Europese Unie de evolutie naar EPA's ingezet. De begeleide vrijmaking over een aantal jaren moet op termijn leiden tot meer gediversifieerde economieën. De behoorlijke opleidingen aan scholen en universiteiten in de Caraïbische regio maken het daarenboven ook mogelijk om effectief in te zetten op de verder opbouw van het aanwezige intellectuele kapitaal, en zo meerwaarde te creëren in de dienstensector.

Maar in de meer traditionele sectoren kunnen de Caraïben de concurrentie op termijn gewoon niet aan. Zo worden de dollarbananen in Colombia en Centraal-Amerika veel effectiever, en dus goedkoper, geproduceerd. Men zal dus wel verplicht zijn om iets anders te doen als men de welvaart in de regio wil behouden. De situatie is er ook atypisch: het gaat vooral over middeninkomens en een reeds vrij omvangrijke gerichtheid op diensten. Er is met andere woorden geen duidelijke parallel met Afrika, waar de meeste landen lage inkomens hebben en aan landbouw doen.

Men kan echter wel lessen trekken uit de manier waarop deze kleine regio zich georganiseerd heeft in de onderhandelingen met een Europese Commissie, die toch zeer sterk staat op het vlak van handel. Men is erin geslaagd zijn beste handelsexperts en economen uit internationale instellingen samen te brengen in de fameuze 'Caribbean Regional Negotiating Machinery'. Daardoor verliepen de onderhandelingen veel evenwichtiger dan met de Afrikaanse regio's.

Men mag bij dit alles ook niet vergeten dat de Caraïbische regio democratisch is en dat de meeste landen behoorlijk goed bestuurd worden. Dat leidt tot sterkere instellingen en betere, door de regio gedragen beslissingen. Bepaalde Afrikaanse landen en regio's kunnen daar nuttige lessen uit trekken. Als de basisvoorwaarde van een flexibele ondersteuning over een langere periode vervuld is, is een EPA op zich zeker geen slecht akkoord.

Europa is nu al de grootste donor ter wereld inzake ontwikkelingssamenwerking, maar is daarnaast ook zeer sterk aanwezig in de Caraïben met nationale en regionale, indicatieve programma's. Het was de bedoeling om daar bovenop meer middelen in te zetten ter ondersteuning van de EPA, maar, zoals gezegd, die discussie loopt nog. De regio zelf vindt de huidige situatie nogal vaag en ambigu. Men zegt vaak dat het gaat om recyclage van middelen die sowieso al in diverse enveloppes gealloceerd waren. Men wil echter duidelijk meer, om het belangrijke transitieproces met succes te kunnen te voltooien.

Het is niet noodzakelijk zo dat Europa in de toekomst een minder grote rol gaat spelen. Het Verdrag van Lissabon biedt instrumenten om van Europa juist een grotere speler op wereldvlak te maken. Het mag zich niet laten wegdrücken door China, noch in Afrika noch in de Caraïben. Ook de kleinere regio's hebben hun strategisch belang. De Europa-Caraïben-strategie, die in ontwikkeling is, moet daaraan bijdragen.

III. VERGADERGEDEELTE MET DE HEER PATRICK GOMES, AMBASSADEUR VAN GUYANA

1. Uiteenzetting

De heer Patrick I. Gomes: (in het Engels) Ik wil eerst en vooral mijn collega-ambassadeur van Suriname, de heer Gerhard Hiwat, die hier oorspronkelijk ook zou spreken, verontschuldigen voor zijn afwezigheid. Mede in zijn naam zal ik het standpunt van de Cariforum-landen over de EPA verwoorden. Op aanraden van een vriend met parlementaire

ervaring begin ik met mijn conclusie: wij bevelen u aan de overeenkomst goed te keuren, zij het onder voorbehoud, zoals het Europees Parlement. Die voorwaarden zijn belangrijk.

Ik zal u schetsen hoe Cariforum de onderhandelingen heeft benaderd. Wij zien kansen in de overeenkomst, die echter verder geoptimaliseerd moeten worden. Maar er zijn anderzijds ook beperkingen, die misschien leerzaam kunnen zijn voor andere ACS-landen. Ondertussen is de houding van de Europese Commissie overigens effectief een heel stuk flexibeler en minder strikt geworden dan zij was ten tijde van de onderhandelingen met de Caraïben, die wellicht een beetje als proeftuin gefungeerd hebben. Onze grootste zorg bestond erin om een volwaardige EPA klaar te hebben tegen 31 december 2007, omdat op die datum de ontheffing ('waiver') van de openstelling van de eigen markt door de Wereldhandelsorganisatie, zou aflopen.

Voor ons vormt met name ook de gezamenlijke verklaring over ontwikkelingssamenwerking die bij dit verdrag is gevoegd een belangrijke dimensie van de EPA, maar sterker nog bevelen wij aan om een soort mechanisme voor een vijfjaarlijkse evaluatie op te nemen in de tekst van de overeenkomst. Dit kan misschien bij de artikelen over de monitoring. Die evaluatie moet omvattend en verplicht zijn, en de mogelijkheid van remediëring openlaten.

Verder is toegang tot de markt ongetwijfeld belangrijk en benefiek, maar men moet daarbij ook de structurele beperkingen aan de aanbodzijde van de Caraïbische economieën aanpakken. De discussies over het feit of het vroegere preferentiesysteem nu al dan niet nuttig is geweest, doet mij denken aan het bekende boek van de eminente Caraïbische economiehistoricus Eric Williams over kapitalisme en slavernij 'Capitalism and Slavery' en aan een ander boek, van iemand uit mijn eigen land, Walter Rodney, over de wijze waarop Europa Afrika onderontwikkeld heeft 'How Europe Underdeveloped Africa'. In het geval van structureel afhankelijke (neo)koloniale economieën is de vraag immers niet enkel of de preferenties voordelen opleverden maar ook voor wie. Het gaat dus niet enkel over economie, maar ook over politieke economie, over structuren die een land en zijn bevolking de mogelijkheid bieden om zich op een moderne manier te ontwikkelen. Als gelijke verdeling en sociale rechtvaardigheid politiek niet gegarandeerd worden, blijft de accumulatie van rijkdom uit de betrokken landen mogelijk, zonder dat daar de totstandbrenging van duurzame ontwikkeling in die landen tegenoverstaat.

Verder wil ik ook ingaan op de bedreigingen waaraan de EPA blootgesteld wordt ten gevolge van de door de Europese Commissie nagestreefde vrijhandelsakkoorden met landen uit de Andesgemeenschap (zoals Peru en Colombia) en landen in Centraal-Amerika. Ik zal eindigen met drie aanbevelingen die noodzakelijk zijn om reële vooruitgang te boeken.

Wat de achtergrond van de overeenkomst betreft, is het van belang om steeds in gedachten te houden dat de partnerschapsovereenkomsten hun oorsprong vinden in het Akkoord van Cotonou van medio 2000, dat de basis legt voor de samenwerking tussen de Europese Unie en de ACS-landen. Daarin werd al gesteld dat nieuwe handelsovereenkomsten nodig zouden zijn met het oog op het handhaven van de compatibiliteit met de regels van de WHO. Cotonou stelt anderzijds echter ook dat de economische en handelssamenwerking tot doel moet hebben om de ACS-landen gefaseerd te integreren in de wereldeconomie, met respect voor hun politieke keuzes qua prioriteiten inzake ontwikkeling. Naast de promotie van duurzame ontwikkeling moet dit alles ook een bijdrage aan de bestrijding van de armoede opleveren.

De principes en de basisfilosofie uit 2000 zijn dus helder, maar de vraag is nu hoe deze in de loop van de tijd concreet zijn toegepast. Ook de EPA-onderhandelaars van de Europese Commissie hebben trouwens duidelijk erkend dat de EPA-overeenkomsten een instrument van ontwikkeling moeten vormen. Of zulks ook effectief het geval zal zijn, kan natuurlijk maar mettertijd beoordeeld worden. Tijdens de onderhandelingen is de balans ondertus-

sen echter veeleer doorgeslagen naar het voldoen aan de WHO-handelsvereisten. Zo is enorm veel tijd besteed aan het onderhandelen van een exclusieve lijst – gekozen uit 6400 mogelijke producten – annex tarief- en tijdschema. Terugblikkend kan dus gesteld worden dat de onderhandelingen finaal gedomineerd en gedetermineerd zijn geworden door handelsbekommernissen. Vooral de deadline van de WHO en de mogelijke consequenties daarvan voor de handel, stonden de onderhandelaars voor ogen.

De onderhandelingen zelf waren dienovereenkomstig ook van een hoge intrinsieke complexiteit. Caricom telt ongeveer 13 miljoen inwoners, Cariforum (dat wil zeggen Caricom plus de Dominicaanse Republiek) 23 tot 25 miljoen. Ter vergelijking, Ghana alleen telt al 13 tot 15 miljoen inwoners. Het gaat bij de Caraïben dus om relatief kleine samenlevingen, die al vele jaren nauw verbonden zijn met Europa. Guyana, bijvoorbeeld, heette vroeger Brits Guyana en de Bookers Group – nog steeds een van de grootste levensmiddelen groepen in het Verenigd Koninkrijk – was er de grootste multinationale onderneming. Die Britse groep voerde de levensmiddelen in die nodig waren en voerde onze suiker uit.

Die nauwe banden – zowel historisch, taalkundig als economisch – vergemakkelijkten de onderhandelingen. Toch werd beslist om ook een zogenaamde ‘Regional Negotiating Machinery’ met een permanent secretariaat en bestaande uit verschillende geledingen op te zetten, dat zich met alle externe onderhandelingen bezig hield.

Zoals gezegd verloor de ontwikkelingsdimensie haar centrale plaats in de onderhandelingen en kwam dat specifieke hoofdstuk finaal pas in 2006 aan bod. De verhouding tussen ontwikkeling en handel is op zich een complex en moeilijk voorwerp van debat. De nieuwe Europese Commissaris voor Handel riep daarover enkele weken geleden een conferentie samen in Brussel. Daar kwam de EU naar buiten met een behoorlijk progressieve benadering van haar handelsbeleid ten aanzien van de landen in ontwikkeling. Het mee in rekening brengen van de impact van de veranderingen in de wereldeconomie op deze landen vergt veel analyse- en beoordelingswerk. Het betekent in elk geval aanzienlijk meer werk dan het geval is wanneer men zich louter beperkt tot een benadering via de tariefstructuren.

De voorliggende overeenkomst betreft goederen en diensten, ook al vond met name Guyana dat het voor een dergelijke alomvattende overeenkomst eigenlijk te vroeg was. Reden daarvoor is enerzijds het aanslepen van de huidige onderhandelingsronde van de WHO, die ertoe geleid heeft dat die organisatie vooralsnog enkel eisen stelt op het vlak van de vrijmaking van de goederenhandel. De introductie van de handel in diensten in de voorliggende overeenkomst brengt ons anderzijds gevaarlijk dicht bij de zogenaamde ‘Singapore-kwesties’ als daar zijn; investeringen, overheidsopdrachten en intellectuele eigendom. Allemaal topics waaraan erg hoge transactiekosten verbonden zijn en waarvoor de Caraïben momenteel nog niet de noodzakelijke mate van regionale integratie bereikt hebben. De diensten, die onbetwistbaar ook steeds belangrijker worden in de handelsrelaties tussen Europa en de Caraïben, hebben daarenboven vooral met toerisme te maken, en heel misschien ook met financiën en verzekeringen. En het multiplicatoreffect van toerisme is niet noodzakelijk groot, vandaar het voorbehoud van Guyana.

De twijfel of een en ander dus überhaupt wel thuis hoorde in deze EPA, heeft mee geleid tot onze aanbeveling van een verplichte evaluatie na een periode van vijf jaar. Doel is het meten van de praktische impact van de EPA om te zien of ze niet contraproductief is voor de duurzame ontwikkeling. Als inkomensverlies zou blijken of een onvoldoende bescherming van onze jonge industrieën, moet er ruimte zijn om de overeenkomst aan te passen. Wij bevelen dan ook ten stelligste aan om een gelijkkluidende gemeenschappelijke verklaring te hechten aan alle toekomstige EPA's.

Verder vragen wij tijd om te werken aan een institutioneel evenwicht voor de diverse gemeenschappelijke organen die voorzien worden in de EPA. Cariforum beschikt immers

op dit moment als dusdanig nog niet over een eigen regionaal parlement om al die gespecialiseerde commissies te bevolken. Die asymmetrische situatie gekoppeld aan de vereisten die de EPA op dat vlak stelt, spelen in ons nadeel. Het onevenwicht in de institutionele architectuur van de EPA vormt dan ook een van de kwesties die zo snel mogelijk recht gezet moeten worden.

De EPA biedt inderdaad kansen voor handel, investeringen en diversificatie maar men moet toch voorzichtig zijn met de uitspraak dat de onder het vroegere systeem bestaande preferenties de betrokken landen afhankelijk hebben gemaakt. Wie besliste immers over de structuur van onze economieën en over de ruimte voor innovatie? De ‘captains of industry’. De voordelen van de preferenties bleven niet in de eerste plaats binnen de landen, maar gingen vaak naar de eigenaars van de bananen-, suiker- of rumindustrie. Er is nog veel analyse nodig om precies te kunnen bepalen wie van de preferenties profiteerde.

Verder is het ook nog maar de vraag hoe men de economie van een klein land als, bijvoorbeeld, Saint Vincent kan diversifiëren. Er kunnen ongetwijfeld wegen en middelen gevonden worden, maar het betreft een erg complexe economische, technische, sociale en culturele kwestie. Economen als professor Clive Thomas hebben een geavanceerde kijk op ontwikkeling en transformatie. Onderzoek en ontwikkeling – noodzakelijke vereisten voor economische transformatie en diversificatie – kosten geld. Waarom zouden de eigenaars van de economie investeren in wetenschappelijk onderzoek naar zeg maar de maritieme hulpbronnen, als zij daar geen belang bij hebben?

Gelet op onze initiële terughoudendheid en op verdragsartikel 42 over voorafgaande consultatie, zijn wij ook enigszins ontgoocheld over de ontwikkelingen die aan de gang zijn inzake het tot stand brengen van vrijhandelsovereenkomsten tussen Europa en landen als Peru en Colombia (de landen van de Andes-gemeenschap). Het gaat daarbij immers ook over producten als suiker, rijst en rum. Wij zijn bezorgd dat, terwijl de inkt van deze overeenkomst nog niet droog is en de implementatie ervan eigenlijk nog moet beginnen, aan die landen reeds concessies worden aangeboden die onze productie en exportpositie in het gedrang kunnen brengen. De onderhandelingen over de genoemde vrijhandelsovereenkomsten vinden – bij ontstentenis aan voorafgaand overleg – plaats op een manier die Cariforum niet bepaald bevredigend vindt.

Het hoofd van DG Handel heeft in elk geval al geluisterd naar onze bezorgdheid. Men zegt weliswaar dat het gaat om beperkte quota, maar ze gelden voor een onbeperkte periode, terwijl de onze voor suiker net zijn afgeschaft. En bovendien verhogen ze elk jaar nog eens met drie percent. De suikerproductie werkt in cycli van zeven jaar, waardoor een horizon van tien tot vijftien jaar nodig is voor de op landbouw gebaseerde industrie. Het is dus maar de vraag of de Europese Commissie wel te goeder trouw handelt als zij naast deze ondertekende EPA dergelijke concessies voor suiker, rijst en rum aanbiedt aan onze concurrenten?

Ik vraag aandacht voor drie punten waarop verbetering mogelijk is. Om te beginnen is het van belang dat het concept van ‘aid for trade’ (hulp-voor-handel) wordt geoperationaaliseerd. Er zijn financiële toezeggingen gedaan, maar tot op zekere hoogte blijft dit alles thans nog te vaag. Er zijn ondertussen wel al regionale evaluaties geweest, maar het hele proces verloopt toch veel te traag. Vlaanderen kan op dit specifieke domein misschien het goede voorbeeld geven, zo al niet ten overstaan van de gehele Caraïbische gemeenschap, dan toch ten overstaan van enkele landen uit de regio. Zo kunnen haalbaarheidstudies uitgevoerd worden over verscheping, havens of opslagcapaciteit. Om de handelsinvesteringen die de EPA mogelijk maakt ook effectief in de praktijk te brengen, is immers een degelijke handelsinfrastructuur nodig. Het volstaat niet om toegang tot de markt te verlenen als niet tegelijk aan de bestaande beperkingen aan de aanbodzijde wordt gewerkt.

Tweede aandachtspunt is de vergroting van de productiecapaciteit van de Cariforum-landen, met inbegrip van de verhoging van de efficiëntie en het concurrentievermogen. Organisaties als BusinessEurope kunnen daarin een rol spelen. Aan onze zijde moet daar een regionale ontwikkelingsstrategie tegenover staan.

Laatste aandachtspunt is de medewerking van de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking aan een programma van onderzoek en ontwikkeling door hoger onderwijs en researchinstellingen. Zonder wetenschappelijke en technologische innovatie zullen onze economieën immers de omslag niet kunnen maken.

2. Bespreking

De heer Karim Van Overmeire, voorzitter: In Europa vindt een nooit vertoonde regionale integratie plaats van nationale staten die elkaar eeuwenlang bevochten hebben en tot vrij recent zelfs verdeeld waren door een IJzeren Gordijn. Ondertussen is de Europese Unie – zeker in economische opzicht – een speler van wereldbelang geworden. Andere landen kunnen zich desgewenst spiegelen aan het Europese model, zonder dat ze gebukt gaan onder onze historische belasting. Vanuit Europees oogpunt gezien kan men zich dan soms wel de vraag stellen hoe het toch komt dat de regionale integratie elders vaak zo moeilijk verloopt?

De heer Patrick I. Gomes: (in het Engels) Europa heeft een sprong voorwaarts gemaakt na de wereldoorlogen door te verklaren: nooit meer oorlog. Het heeft verder ook gekozen voor een supranationale benadering van de integratie. Cariforum daarentegen werkt nog steeds als intergouvernamenteel agentschap. Veel jonge staten vinden dat ze daarmee alleen al hun onafhankelijkheid compromitteren.

In Europa heeft men een apparaat opgezet, een institutionele structuur met een Commissie, die de uitvoerende macht heeft, en een parlement. Dat heeft overigens ook de nodige tijd gevegd: eerst was er Parijs, en daarna Rome en nog later Maastricht, Nice en Lissabon. Wij zijn momenteel nog in het stadium waarin wij premiers trachten te overtuigen dat een dergelijke aanpak hun soevereiniteit niet compromitteert maar vergroot. Die discussie is nog volop bezig. Wij hopen dat de Europese les ons helpt daar vat op te krijgen.

IV. VERGADERGEDEELTE MET DE HEER PHILIPPE DE BUCK

1. Uiteenzetting

De heer Philippe de Buck: Ik zal net als de ambassadeur met mijn conclusie beginnen. Ik vraag het parlement om zonder voorbehoud zijn goedkeuring te verlenen aan de overeenkomst, en wel omdat zij zelf de voorwaarden voor haar vlotte implementatie bevat.

Voor mijn tijd bij BusinessEurope ben ik actief geweest op Belgisch en Vlaams vlak. Ik heb een aantal jaar Agoria geleid en heel wat handelsmissies meegemaakt, voornamelijk voor de Vlaamse industrie. BusinessEurope is een Europese confederatie van werkgeversverenigingen, waarvan het Belgische lid het VBO (Verbond van Belgische Ondernemingen) is. Ik voer hier dus het woord in naam van zowel de Europese, de Belgische als de Vlaamse ondernemingswereld. Wij vertegenwoordigen werkgevers uit 34 landen, voornamelijk uit de Europese Unie, maar ook van daarbuiten. Bij die laatste gaat het dan onder andere over Zwitserland, Noorwegen en Turkije. Sommige landen hebben overigens twee leden zodat we in totaal een veertigtal leden tellen.

De vrije handel vormde altijd al het credo van BusinessEurope en het verminderen van de handelsbelemmeringen staat dan ook hoog in zijn vaandel. Ruim 15% van het Europese bbp wordt gegeneerd door de handel, die daarmee een belangrijke motor voor de economische groei van Europa en de wereld is.

Het akkoord tussen de Cariforum-landen en de EU draagt bij aan twee belangrijke doelstellingen die BusinessEurope geformuleerd heeft op het gebied van Europees ontwikkelingsbeleid. Het betreft de respectievelijk bevordering van de handel door de vermindering van handels- en investeringsbarrières, en de bevordering van goed bestuur en een gunstig ondernemings- en investeringsklimaat.

De EPA zorgt voor een substantiële vermindering van handels- en investeringsbelemmeringen in beide richtingen. Door dit akkoord verleent de EU voor alle producten uit Cariforum-landen tarief- en quotavrije toegang. De enige uitzonderingen vormen suiker en rijst, die echter na een overgangperiode van twee jaar ook tarief- en quotavrij geëxporteerd kunnen worden.

Ook de Cariforum-landen zullen de handelsbelemmeringen verminderen. Ze zullen tot 86% van hun handelstarieven naar nul brengen, zij het gefaseerd over een periode van 25 jaar. De landbouwproducten die cruciaal zijn voor de lokale economie worden ofwel niet geliberaliseerd ofwel pas na 20 of 25 jaar.

Er staan in de overeenkomst ook belangrijke bepalingen over diensten en investeringen. De EU opent haar markt voor dienstverleners zoals gidsen, advocaten, IT-personeel of artiesten, en voor investeerders uit Cariforum-landen. Daarnaast maakt de overeenkomst ook stages tot één jaar in de EU mogelijk.

De verdragsbepalingen met betrekking tot investeringen zijn erg belangrijk voor de Cariforum-landen. Dergelijke investeringen zijn immers goed voor een groot deel van de activa in de ontvangende landen en dit akkoord faciliteert de verdere instroom van investeringen. De ervaring leert dat men vandaag de dag geen handel meer kan drijven zonder lokale investeringen. De Cariforum-landen hebben dan ook een aantal sectoren die belangrijk zijn voor hun economische ontwikkeling opengesteld voor investeringen. Het gaat daarbij met name over telecommunicatie, transport, toerisme.

Het aantrekken van Europese investeringen en het creëren van kansen voor de dienstensector in de Cariforum-landen waren twee duidelijke doelstellingen van de Cariforum-onderhandelaars, die overigens zeer goed en grondig te werk gingen. Zo hebben ze het lokale bedrijfsleven in de Cariforum-landen actief betrokken bij de onderhandelingen en konden ze duidelijk aangeven waar hun offensieve belangen lagen.

Ondanks het feit dat de Cariforum-landen dus wel degelijk hun offensieve belangen inzake dienstverlening en investeringen hebben gewaarborgd, is het natuurlijk geen akkoord tussen gelijkwaardige economieën. Het gaat hier wel degelijk om een asymmetrisch akkoord, dat ruimte laat voor de lokale ontwikkelingsstrategie van de Cariforum-landen. Handelsakkoorden moeten in zekere mate afgestemd worden op de graad van ontwikkeling van de partner. Dat werkt overigens ook in twee richtingen, zo zal een en ander zeker ook te berde komen bij de bespreking van de handelsovereenkomst met Zuid-Korea.

Het EPA-akkoord met de Cariforum bevordert niet alleen bilaterale handel. Het is ook een belangrijk instrument voor verdere regionale integratie van de Cariforum-landen. De economieën in het Caraïbische gebied, maar ook in Afrika en de Stille Oceaan, zijn immers vaak te klein om op termijn de concurrentiedruk van de ontwikkelde en de opkomende economieën te weerstaan.

De EPA versterkt de regionale economische integratie en probeert de handel tussen de landen te stimuleren. Intra-Cariforumimport bedraagt slechts 12% van hun totale import en intra-Cariforumexport slechts 20% van hun totale export. Die zwakte van de Zuid-Zuidrelaties doet zich ook in Afrika voor. Regionale integratie versterkt de thuisbasis van de betrokken landen en dat vormt al een motor van groei op zich. Daarnaast zullen de

regionale economieën beter geplaatst zijn om op termijn de concurrentie met andere landen aan te gaan.

Uiteindelijk moet dit akkoord zorgen voor de geleidelijke integratie van de Cariforum-landen in de wereldeconomie. Het is gebleken dat de afhankelijkheid van preferenties hun economieën niet sterker heeft gemaakt, zoals ook de ambassadeur onderstreepte. Betere integratie van deze landen in de mondiale economie en het internationale handelstelsel vergroten de economische zelfredzaamheid.

Het integreren van de Cariforum-landen in het internationale handelstelsel is essentieel voor hun economische ontwikkeling en dus ook voor de vermindering van de armoede. Nu is liberalisering weliswaar een voorwaarde voor economische ontwikkeling, maar liberalisering alleen is niet genoeg. Daarnaast zijn onder andere ook goed bestuur en beleid, goede reglementering en de creatie van een gunstig ondernemingsklimaat bijzonder belangrijk.

De economische partnerschapsovereenkomst tussen de EU en de Cariforum-landen draagt daaraan bij doordat hij voorziet in technische samenwerking en ontwikkelingshulp. De overeenkomst voorziet om te beginnen in technische samenwerking tussen de EU en de Cariforum-landen. Zo is capaciteitsopbouw voor handelsbeleid en handelsgerelateerde aangelegenheden toegezegd. Die hulp is noodzakelijk om het potentieel van deze landen te realiseren en hun slagvaardigheid in de wereldhandel te verhogen.

Anderzijds zal de EU de Cariforum-landen begeleiden in het noodzakelijke aanpassingsproces dat gepaard gaat met hun verdere integratie in het internationale handelstelsel. Het Europese Ontwikkelingsfonds (EOF) kent verscheidene hulppakketten toe, die naast compensatie van het verlies aan inkomsten, ook kunnen bijdragen aan regionale integratie en ontwikkeling. Verder zal geld ter beschikking worden gesteld onder het 'aid for trade'-programma van de EU. Belangrijk daarbij is ook dat de nationale ontwikkelingsprogramma's voor de Cariforum-landen gelieerd zullen zijn aan belangrijke onderwerpen als concurrentievermogen, hervorming en verbetering van het openbaar bestuur.

Ik concludeer. De EPA tussen de EU en de Cariforum-landen zal de handels- en investeringsbarrières verminderen, extra bilaterale en regionale handel en investeringen stimuleren, en door hulp en capaciteitsopbouw goed bestuur en een gunstig ondernemingsklimaat bevorderen. Ik dring er bij de leden van deze commissie dan ook op aan om de voorliggende overeenkomst goed te keuren.

2. Bespreking

Mevrouw Sabine Poleyn: Op welk moment in de Europese besluitvorming werden Business-Europe en het VBO geconsulteerd voor advies? Welke kansen zijn er desgevallend voor Vlaamse en Europese bedrijven in de betrokken regio? Liggen die vooral op het vlak van onderzoek en ontwikkeling en export van technologie? Kan men in overeenkomsten met andere regio's hetzelfde percentage van liberalisering bereiken?

De heer Jan Roegiers: De heer Maes van 11.11.11 formuleerde als kritiek dat in deze vrijwel alleen de bedrijfswereld werd geconsulteerd. Klopt het dat het bedrijfsleven nauw betrokken is bij de totstandkoming van de overeenkomst? Hoe staat u tegenover de vijfjaarlijkse evaluatie die de ambassadeur voorstelde? Komen ook sociale, arbeids- en milieuvorwaarden wel voldoende aan bod in de EPA's? Wat moet er eventueel nog aan toegevoegd of uit weggelaten worden?

De heer Karim Van Overmeire, voorzitter: De EPA's zouden in beginsel moeten bijdragen tot de regionale integratie. Maar zeker in andere regio's dan de Caraïben blijkt deze integratie bijzonder moeizaam te verlopen. Dat hoeft overigens ook niet echt te verbazen, als

we zien dat aartsvijanden als bijvoorbeeld Ethiopië, Eritrea en Soedan in één en dezelfde regionale groep zijn ingedeeld. Gevolg is dat het ondanks de onmiskenbare goede bedoelingen een relatie blijft tussen kleine, zwakke staten aan de ene kant en een sterk Europees blok aan de andere. Wat is derhalve precies de bijdrage van de EPA's?

De heer Philippe de Buck: Als vertegenwoordigers van het bedrijfsleven zijn wij vanzelfsprekend niet betrokken bij de eigenlijke onderhandelingen. Wij nemen natuurlijk zelf, op verschillende niveaus, contact op met de Europese Commissie. Verder hebben wij contacten met collega's en partners in de betrokken gebieden. Dat is niet altijd gemakkelijk, want men krijgt inderdaad soms te maken met landen die niet echt sterk gestructureerd zijn.

Toch is er voor Afrika en de Caraïbische landen om de twee jaar een top van het bedrijfsleven, begeleid door de Europese Handelskamers en met alle vertegenwoordigers van de betrokken landen. Daar wordt dan gesproken over een hele reeks problemen, zoals in- en uitvoer, investeringen, niet-tarifaire handelsbelemmeringen, opleiding en ervaringsuitwisseling. Daarmee dragen wij bij aan de verdere structurering van iets wat evenzeer essentieel is in een democratisch bestel: representatieve woordvoerders.

Eerste doelstelling van al onze handelsbetrekkingen is de realisatie van de door de Wereldhandelsorganisatie nagestreefde objectieven. Dat is ook een van de redenen waarom de EPA's moeten afgesloten worden. Wij wachten nog altijd op een redelijk, multilateraal akkoord in de Doha-ronde.

De vraag of de ngo's geconsulteerd zijn, moeten anderen beantwoorden, maar ik kan in deze alleszins bevestigen dat ze zeer goed op de hoogte zijn. Wij zijn vanzelfsprekend steeds gaarne bereid met hen van gedachten te wisselen, ook al gaan wij zeker niet altijd met hen akkoord. Onze stellingen zijn bekend en wij verdedigen die, omdat we denken dat ze ook positief zijn voor de ontwikkelingslanden.

Er liggen daar ongetwijfeld kansen, maar het blijven vooralsnog inderdaad kleine markten. Ze kunnen echter wel belangrijk zijn voor de toekomst, ook strategisch. We hebben er dus belang bij om met eender welk land een goed akkoord af te sluiten en dan de kans te laten aan zij die willen ondernemen om er effectief gebruik van te maken. Men moet evidentierwijze wel rekening houden met de schaal van de betrokken economieën, en met de domeinen die interessant zijn. Zo moet ook in landbouw veel aan onderzoek en ontwikkeling gedaan worden, net als in logistiek, transport en industrialisering.

Het hoger vermelde percentage van 86% betreft de verbintenis van de Cariforum-landen om hun importtarieven gespreid te verlagen. Die tarieven liggen natuurlijk veel lager in de ontwikkelde wereld. BusinessEurope heeft overigens altijd gesteld dat wij onze markten zonder meer moeten openstellen voor de minst ontwikkelde landen.

Een evaluatie moet men op geregelde tijdstippen kunnen maken, maar men mag daarbij niet uit het oog verliezen dat dergelijke akkoorden maar echt effect hebben op langere termijn. Vijf jaar is daarom volgens mij veel te kort om al te gaan sleutelen aan het akkoord. Hoe zulks desgevallend zou moeten gebeuren, laat ik hier ook nog in het midden.

Voor de handhaving van sociale en milieuvorwaarden bestaan reeds instellingen. De Internationale Arbeidsorganisatie (IAO) heeft reeds een veeltal van akkoorden laten afsluiten en heeft haar eigen principes, waar wij achter staan en die wij toepassen. Het Europese bedrijfsleven wenst dat iets soortgelijks ook wordt uitgebouwd op milieuvlak. Diverse onderhandelingsprocessen – waarin de Europese Unie vaak een voortrekkersrol speelt – zijn daarover reeds lopende. De introductie van degelijke systemen in de ontwikkelde wereld dringt zich op, mee om de weg vrij te maken voor het vinden van de nodige middelen ten behoeve van het aanpakken van deze problematiek in de ontwikkelingslanden.

De regionale integratie zal in een aantal gebieden in Afrika zeker moeilijk zijn, maar laten we beginnen met de landen waar het wel mogelijk is. Het Europese bedrijfsleven stelde een routeplan op om problemen op te lossen, want de ervaring leert dat de grootste moeilijkheden zich in Afrika vaak voordoen in de relatie met de onmiddellijke buurlanden, waarnaar de export administratief sterker bemoeilijkt wordt dan naar bijvoorbeeld de VS. Als de EPA's zelfs maar gedeeltelijk kan bijdragen aan de oplossing daarvan, gaat de regionale integratie sowieso al vooruit.

V. VERGADERGEDEELTE MET DE HEER JAN ORBIE

1. Uiteenzetting

De heer Jan Orbie, docent Europese handelspolitiek Universiteit Gent: Het voorliggende akkoord is bijzonder ambitieus op verschillende vlakken. Wat de sociale en ontwikkelingscomponent betreft, is er wel degelijk sprake van een aantal beperkingen. Deze EPA kan daarnaast ook moeilijk gezien worden als een blauwdruk voor de andere EPA's.

Wat marktvergroting betreft, is het akkoord erg ambitieus op twee vlakken. Vooreerst op geografisch vlak. Het is immers geen bilateraal maar een bi-regionaal akkoord. Dat is uitzonderlijk. De Europese Unie heeft dat vergeefs geprobeerd in andere regio's. In de andere ACS-regio's verlopen de onderhandelingen moeizaam. Ook de onderhandelingen met de Asean-regio zijn afgesprongen. Daarom onderhandelt de Europese Unie nu met de individuele landen. Voor de onderhandelingen met de Andes-gemeenschap geldt hetzelfde. De onderhandelingen met de Mercosur-groep zitten in het slop, evenals de onderhandelingen met de Gulf Cooperation Council (GCC).

Ook inhoudelijk is het akkoord zeer ambitieus. Het gaat immers niet enkel om de klassieke tarief liberalisering maar ook over de nieuwe handelsthema's. Regels die voorheen uitsluitend nationaal waren, worden nu het voorwerp van internationale handelsonderhandelingen. Het gaat daarbij met name over investeringsregels, concurrentiebepalingen, regels voor overheidsinvesteringen, intellectuele eigendomsrechten en diensten. Het akkoord gaat heel ver in het openstellen van dienstensectoren, op vlak van toerisme, telecommunicatie, financiële sector, transport enzovoort. Een aantal diensten raakt daarboven aan het thema migratie, bijvoorbeeld voor wat betreft ingenieurs, artiesten en informatici.

De fundamentele drijfveer achter de EPA's is compatibiliteit met de Wereldhandelsorganisatie. Europa moet van de WHO immers een opvolger voor het Lomé-regime vinden. De Europese Unie en de Cariforum-landen gaan echter veel verder dan wat strikt gezien nodig is. De WHO vraagt wederkerige handel op het vlak van goederen en landbouw. Diensten, investeringen en concurrentieregels hoeven eigenlijk geen deel uit te maken van het akkoord. De reden dat dit wél gebeurt heeft niet alleen te maken met Europese belangen, maar ook met de overtuiging van beleidsmakers in de EU dat ontwikkeling het best gegarandeerd kan worden door de export van het Europese model naar de rest van de wereld. Dit overigens met matig succes. Het model wordt immers steeds meer gecontesteerd. De Europese Unie is misschien te ambitieus en ook te onbescheiden in haar betrachtting het volledige model te exporteren, dus niet alleen op vlak van douanetarieven maar ook voor allerhande andere regels. Dat verklaart overigens ook voor een groot deel de weerstand bij veel ACS-landen.

Het is moeilijk te beoordelen of de huidige werkwijze goed zal zijn voor de ontwikkeling. Het staat echter vast dat het vorige systeem niet gewerkt heeft, hoewel er voor een aantal producten als suiker en bananen zeker positieve effecten waren. De invloed van de nieuwe werkwijze, het exporteren van het Europese model van regionale integratie, is volgens impactstudies afhankelijk van heel wat variabelen en factoren. Ontwikkelingseconomen zijn het er wel over eens dat ontwikkeling nooit alleen maar kan worden bereikt met

vrijhandel. Er zijn ook regels en instellingen nodig. Die staan dan wel in het Cariforum-akkoord maar het introduceren van de regels en de instituties gaat hier samen met het openen van de markten. Het is, ook volgens bepaalde economen, allicht beter eerst een diepe regionale integratie met de gepaste instellingen te verwezenlijken en pas in tweede instantie de markten te openen voor andere regio's.

In drie andere handelsakkoorden verbinden de Europese Unie, Mexico, Chili en Zuid-Afrika zich ertoe de fundamentele arbeidsnormen van de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO) na te leven. Het gaat dan onder andere over het verbod op kinderarbeid en de vrijheid van vereniging. Deze verbintenis blijft al bij al tamelijk vrijblijvend. Het Cariforum-akkoord gaat verder en omvat ook andere arbeidsnormen onder meer over gezondheid en veiligheid op het werk. Beide partijen mogen die normen niet verlagen uit handels- of investeringsmotieven. Sociale dumping is met andere woorden niet toegestaan.

Voorts is er een geschillenbeslechtsingsprocedure voor een soort bilaterale rechtbank voorzien ingeval een van de partijen toch op een illegitieme manier arbeidsnormen verlaagt. Minpunt is echter dat er geen sancties vastgelegd zijn: morele druk moet volstaan. Voor de andere bepalingen van het akkoord, over handel in goederen, zijn er wel sancties vastgelegd.

Hetzelfde geldt min of meer voor de ontwikkelingsdimensie. Het is duidelijk dat ontwikkelingshulp als middel om de handel te organiseren, de zogenaamde 'aid for trade', in deze context belangrijk is. De Cariforum-EPA brengt immers heel wat kosten mee voor de Caraïbische landen. De eerste kost is gelegen in het verlies van tariefinkomsten. Voorts zijn er de kosten die verbonden zijn aan de implementatie van de nieuwe regels. Het gaat dan om nieuwe wetgeving, nieuwe instellingen opgericht om bijvoorbeeld intellectuele eigendomsrechten te installeren en te handhaven en de dienstensectoren open te stellen. Op de derde plaats zijn er de kosten verbonden aan de importconcurrentie vanuit de Europese Unie. Een aantal producten en sectoren zal immers worden weggeconcentreerd door import vanuit de Europese Unie.

De Europese Commissie en de lidstaten hebben lange tijd erg weigerachtig gestaan om een echte koppeling te maken tussen het EPA-akkoord en 'aid for trade'. Pas in 2007 heeft de Europese Unie erin toegestemd een ontwikkelingshoofdstuk op te nemen in de EPA. Dat hoofdstuk bevat echter geen bindende bepalingen voor het verlenen van 'aid for trade'. Die hulp wordt verleend via het instrument van het Europese Ontwikkelingsfonds (EOF). De desbetreffende budgetten staan op die manier los van de EPA en lopen tot 2013. Daarna zijn de budgetten onzeker. Aangezien heel wat landen onder meer door de economische crisis hun belofte intrekken om de ontwikkelingshulp op te trekken tot de 0,7 percentnorm, moet die evolutie zeer zeker goed in de gaten gehouden worden.

De lidstaten kunnen ook elk op zich 'aid for trade' verlenen. Mee daarom stelde men in het advies van de Strategische Adviesraad internationaal Vlaanderen voor 'aid for trade' te koppelen aan het akkoord. Eventueel kan daarbij gefocust worden op bepaalde landen. Uiteraard dient dat ingebed te zijn in een Europese context. In de geest van de verklaring van Parijs over effectiviteit van hulp is goede coördinatie immers een absolute noodzaak.

De EPA is en blijft dus in eerste instantie een handelsakkoord, weliswaar met een sociale en ontwikkelingscomponent. Die laatste elementen zijn echter minder bindend dan de marktcomponent. Dat onevenwicht valt mee te verklaren door de compartimentering van het Europese externe beleid. De opdeling in Handel, Ontwikkeling en Buitenlandse Politiek resulteert in relatief autonoom werkende structuren. Voor wat de Cariforum-EPA betreft hebben de handelsexperts in de Europese Commissie en de lidstaten het voortouw genomen bij de onderhandelingen. Dat verklaart de aard van het akkoord. Tot en met de

jaren negentig voerden DG Ontwikkeling en de ontwikkelingsexperts van de lidstaten dat soort onderhandelingen, onder meer het Lomé-akkoord.

Het onevenwicht is daarnaast ook te verklaren door de ruimte die de Europese Commissie kreeg in dit onderhandelingsproces. Zeker in de eerste fase van de EPA-onderhandelingen, tussen 2002 en 2005, kon de Europese Commissie relatief autonoom onderhandelen. Er was weinig tegenkanting vanwege de lidstaten en evenmin van ngo's. Er is finaal dan wel zes jaar onderhandeld over het handelsakkoord en de Europese Unie heeft daarbij wel wat diplomatieke schade geleden, maar vanuit economisch perspectief heeft het akkoord slechts een relatief belang voor de Europese Unie.

Daarnaast kan echter ook niet ontkend worden dat een aantal unieke elementen ervoor gezorgd hebben dat deze ambitieuze EPA wel geslaagd is, terwijl de onderhandelingen met de landengroepen in Afrika en de Stille Zuidzee moeizaam verlopen. Vooreerst is er de onderhandelingscapaciteit van de Cariforum, hun zogenaamde 'trade negotiation machinery'. De Dominicaanse Republiek, een belangrijk land binnen de Cariforum-groep, onderhandelde al over een gelijkaardig akkoord met de VS en had dus reeds heel wat ervaring. Voorts spelen de beginnende regionale integratie en de economische belangen een rol. De dienstensector, het toerisme in het bijzonder, staan relatief sterk. Suiker en bananenproducenten hadden ook belang bij een akkoord. Voor beide teelten bestond er een voorkeursregime ten aanzien van de Europese Unie, waarbij vooral de Caraïbische landen baat hadden. Maar dat systeem is gradueel geërodeerd of zelfs afgeschaft. Om op termijn hun toegang tot de Europese markt te vrijwaren, waren de Caraïbische landen dan ook geneigd de EPA te aanvaarden. Het gevaar is echter reëel dat ook dit nieuwe regime geërodeerd zal raken, aangezien andere landen nu ook onderhandelen met de Europese Unie over vrijhandel voor suiker en bananen. De economische belangen van de Afrikaanse landen zijn daarentegen veel minder uitgesproken. Voor hen is het belangrijk eerst goede interne instellingen te hebben vooraleer hun markten open te stellen.

Kortom, het akkoord is niet helemaal evenwichtig want de economische component weegt zwaarder dan de sociale en ontwikkelingscomponenten. Heel wat zal dus afhangen van de concrete implementatie ervan. Evaluatie na vijf jaar lijkt in ieder geval een goed idee. Er zijn verschillende clausules die het mogelijk maken het akkoord te evalueren. De politieke actoren en de civiele samenleving hebben de macht en de middelen om ook de minder bindende sociale en ontwikkelingscomponenten goed op te volgen.

2. Bespreking

De heer Karim Van Overmeire, voorzitter: In principe zouden stabiele instellingen en regionale integratie inderdaad gerealiseerd moeten zijn voorafgaandelijk aan het openstellen van de markten. Maar bestaat dan het risico niet dat er in een heel aantal landen heel lang zal moeten worden gewacht?

Een zekere mate van zelfkritische ingesteldheid is natuurlijk altijd aangewezen, maar u lijkt me toch nogal streng te oordelen over Europa. Is het mogelijk een vergelijking te maken tussen wat Europa aan die landen aanbiedt en wat een land als China hen aanbiedt? Klopt het dat China de Afrikaanse markt overspoelt met goedkope producten en veel minder rekening houdt met sociale en milieuvorwaarden?

De heer Jan Orbie: De eerste opmerking is terecht. Wat alleen maar het belang van een goede klassieke ontwikkelingshulp aantoont. Voorts kan inderdaad niet verwacht worden dat handelsliberalisering op zich alles gaat oplossen. Zowel de voorstanders als de tegenstanders wekken overigens de indruk dat handel allesbepalend is. Uiteindelijk is dat echter slechts één element van het gehele buitenlandse beleid. Zoals gezegd vormt ontwikkelingssamenwerking een ander belangrijk instrument voor het beleid ten aanzien van die

landen. Het is allicht belangrijker om in deze context eerst daarop te focussen vooraleer markten te openen.

Er zijn niet alleen andere instrumenten maar ook andere actoren zoals China. De rol van China is controversieel. Ik pleit zeker niet voor het Chinese model in Afrika. De interesse van China heeft de onderhandelingspositie van de Afrikaanse landen anderzijds wel verbeterd. De Europese Unie gaat er prat op dat de sociale normen een onderdeel zijn van het Europese model. De implementatie van dat model elders mag dan ook niet beperkt blijven tot een zuivere marktpositie.

De heer Karim Van Overmeire, voorzitter: Komt de sterkere onderhandelingspositie enkel de Afrikaanse leiders of ook de Afrikaanse bevolking ten goede?

De heer Jan Orbie: Dat is inderdaad een complexe kwestie. De Europese Unie kan hoe dan ook enkel onderhandelen met de legitieme leiders, maar heeft daarbij ook oog voor de ‘civil society’ in die ACS-landen. Een en ander is ook zo vastgelegd in het Cotonou-akkoord. Er is trouwens geregeld een gemeenschappelijke parlementaire vergadering van de Europese Unie en de ACS-landen.

VI. VERGADERGEDEELTE MET DE HEER REMCO VAHL

1. Uiteenzetting

De heer Remco Vahl, adjunct-afdelingshoofd Eenheid Economische Partnerschapsakkoorden, Europese Commissie, DG Handel: Als voormalige verantwoordelijke voor de onderhandelingen met de Caraïben wil ik graag even het hoe, wat en waarom van het akkoord schetsen. Ik zal met dat laatste beginnen. De economische partnerschapsovereenkomst met de Cariforum-groep is om drie redenen uniek. Duurzame ontwikkeling van de Caraïben is de leidraad. Het is een overeenkomst tussen twee regio's, wat de regionale integratie moet bevorderen. Tot dusverre is het de ook enige volledige EPA met een omvattend pallet aan onderwerpen en een complete deelname – sinds de ondertekening door Haïti in december 2009 – van alle landen in de regio.

De basis voor het hele gebeuren rond de EPA's wordt gevormd door het akkoord van Cotonou. De EPA's vormen in zekere zin immers de handelscomponenten van het Cotonou-akkoord. Deze EPA kwam tot stand na onderhandelingen en op basis van een gemeenschappelijke analyse. Er kan dus bezwaarlijk gesproken worden over een eenzijdige oplegging door de Europese Unie of de Europese Commissie.

De belangrijkste bestaansreden van de EPA is gelegen in de tekortkomingen van de eenzijdige handelsbepalingen onder de Lomé-overeenkomst. Die ging ervan uit dat het voldoende was de goederen uit ACS-landen op een preferentiële manier te behandelen om de ontwikkelingsdoelstellingen te bereiken. Enkele uitzonderingen niet te na gesproken is dat model niet succesvol gebleken. Het Cotonou-akkoord legt daarom wel degelijk een meer ambitieuze aanpak vast. Een uitwisseling van tariefconcessies die voor de WHO voldoet, volstaat immers duidelijk niet om de ontwikkeling te garanderen. Door zich daartoe te beperken zou het oude patroon, waarin men ten onrechte de handel in goederen aanzag als de sleutel tot verdere ontwikkeling, niet worden doorbroken.

Na het waarom, ga ik kort ook even in op het hoe. De EPA-onderhandelingen maken deel uit van een ruimer proces met als basis het Cotonou-akkoord. Maar ook de opvolging en de uitvoering maken onlosmakelijk deel uit van dat proces. De onderhandelingen verliepen, zeker in het begin, bijzonder atypisch. De gezamenlijke doelstellingen en de regionale integratie van de Caraïben werden eerst in ogenschouw genomen. Pas daarna startten de

eigenlijke onderhandelingen en werd beoordeeld welke soort (handels)bepalingen in die specifieke context hout sneden. Het was dus helemaal niet zo dat beide zijden zich louter concentreerden op de markttoegang en de economische kansen. De onderhandelingen waren wel degelijk ontwikkelingsgestuurd en gericht op het bevorderen van de regionale integratie.

De systematische opvolging (monitoring) vormt een verdragsverplichting voor beide partijen, die mee wordt uitgevoerd door de eveneens in het akkoord voorziene gezamenlijke instellingen. Dankzij Guyana is het idee van een vijfjaarlijkse evaluatie ('review') nog toegevoegd op het ogenblik van ondertekening. Maar de verplichting tot monitoring en de daaraan verbonden mogelijkheid tot aanpassing van het akkoord, waren echter sowieso reeds voorzien.

Wat is een EPA nu precies? Een EPA is een partnerschapsovereenkomst, met ruimte voor onderlinge solidariteit en overleg. De overeenkomst schept daarnaast vanzelfsprekend ook rechten en verplichtingen voor beide zijden. Het is een handelsovereenkomst met een omvattende ontwikkelingsdoelstelling. Wat de markttoegang voor goederen betreft, stelt de Cariforum-EPA de Europese markt volledig open voor Caraïbische goederen. Daarenboven zijn de oorsprongsregels verbeterd. De handelsvoordelen van de Caraïben zijn dan weliswaar aan enige erosie onderhevig onder meer door de ambities van de Europese Unie in andere landen, maar ze zullen niet verdwijnen. De EPA staat daarvoor borg. Er is ook een bepaalde mate van marktopening aan de Caraïbische kant. De Caraïbische markten worden echter slechts geleidelijk aan opengesteld en de mogelijkheid tot uitzonderingen blijft bestaan. Het akkoord vraagt aan de Caraïbische landen om de Europese Unie niet beter te behandelen dan hun partners in de regio. Dat is dan de zogenaamde regionale preferentie. De EPA is dus ook een innovatief en krachtig instrument voor regionale samenwerking en integratie.

Wat de dienstenhandel betreft, worden zowel het belang en de mogelijkheid van regelgeving als het belang en de mogelijkheid tot bescherming van de publieke diensten erkend en gerespecteerd. De Caraïben hebben van de Europese Unie het best beschikbare aanbod gekregen qua mogelijkheden voor hun dienstenaanbieders. In zekere zin hebben zij – het ene land al wat meer dan het andere – ook een markttoegang aan de Europese Unie aangeboden, vooral in de sectoren die voor ontwikkeling belangrijk worden geacht zoals de banksector en de infrastructuur. Het akkoord is in overeenstemming met de bepalingen van de Wereldhandelsorganisatie. Dat waarborgt de stabiliteit ervan.

Ook op een aantal andere terreinen is een verdere versterking van de handelssamenwerking vastgelegd: sociale en milieucomponenten, innovatie, intellectuele eigendom, normen en standaarden. Voort worden de douaneformaliteiten verder vereenvoudigd. De verbeterde markttoegang in goederen en diensten, de stabiliteit, de transparantie en de handelsamenwerking op de andere genoemde domeinen vormen even zo vele onlosmakelijke onderdelen van de ontwikkelingsdimensie van het akkoord. De ontwikkelingsdimensie kan met andere woorden niet gereduceerd worden tot ontwikkelingssamenwerking. In de loop van de onderhandelingen is besloten om voor elk hoofdstuk van het akkoord ook ontwikkelingsprioriteiten te stellen. In de verklaring die aan het akkoord is toegevoegd, wordt nog eens duidelijk gesteld dat er middelen voorhanden zijn van het Europese Ontwikkelingsfonds (zelfs meer dan in het vorige fonds) en dat de lidstaten eraan zullen bijdragen. Lidstaten zoals het Verenigd Koninkrijk, Duitsland, Finland, Spanje hebben vers geld toegezegd.

Er werd hier ook opgemerkt dat de zes landgroepen soms nogal dispaaraat zijn. Volgens het akkoord van Cotonou bepalen de ACS-landen echter zelf met welke regio's onderhandeld wordt. In het geval van de Caraïben was het vrij duidelijk welke landen betrokken werden. De onderhandelingstructuur die zij opgezet hebben, was ook zonder meer sterk.

Zowel technisch als op het hoogste politieke niveau was er een goede betrokkenheid. Dat heeft zeker bijgedragen tot het succes.

Aan Europese kant wil ik de indruk wegnemen dat alleen de DG Handel en het artikel 133-comité onderhandelden. Gezien de atypische aard van de onderhandelingen, was het van in het begin duidelijk dat er een nauwe samenwerking moest zijn met de DG Ontwikkeling. In de Raad werd en wordt het 133-comité overvleugeld door de ACS-werkgroep van de ontwikkelingsdeskundigen. Dit laatste overigens met alle voor- en nadelen van dien.

Het akkoord heeft institutionele gevolgen. Het is de bedoeling dat er een gezamenlijke Raad komt, een gezamenlijk Handels- en Ontwikkelingscomité en een gezamenlijk Parlementair Comité. Samenwerking met bestaande instanties zoals de ACS-EU-assemblee is uitdrukkelijk vastgelegd. Er komt ook een gezamenlijk Raadgevend Comité voor de ‘non-state-actors’. Daarin wordt gestreefd naar een evenwicht tussen werkgevers, werknemers, academici en ngo’s. Tijdens de onderhandelingen lieten de bedrijfsorganisaties overigens bitter weinig van zich horen, de ontwikkelings-ngo’s hebben met gemak het debat gedomineerd, nog meer in de tweede helft van de onderhandelingen dan in de eerste.

Aan Caraïbische kant hebben Antigua en Barbuda en de Dominicaanse Republiek de overeenkomst geratificeerd, aan Europese kant het Europese Parlement. Dat gebeurde trouwens met een aanzienlijke meerderheid.

2. Bespreking

De heer Jan Roegiers: Moet iedereen geratificeerd hebben vooraleer deze EPA in werking treedt?

Mevrouw Sabine Poleyn: Welke rol speelt Vlaanderen in het besluitvormingsproces, vooral voor de volgende EPA’s? Vlaanderen is immers maar een kleine regio maar wel bevoegd voor buitenlands handelsbeleid.

Deze EPA met de Cariforum-groep zou vooral een belangrijke signaalfunctie kunnen hebben voor de onderhandelingen met de andere landengroepen. Anderzijds kan uit een en ander toch worden afgeleid dat de onderhandelingen met die andere groepen misschien nog jaren kunnen duren. Hoe ver staan de onderhandelingen met de andere regio’s? Welke gevolgen heeft het uitblijven van een akkoord op de preferentiële toegang tot de Europese markten voor de ACS-landen in kwestie?

Klopt het dat de Europese landen die voorheen kolonies hadden in het gebied, nu al extra ‘aid for trade’ vrijmaken? Hoe denkt de heer Vahl over de vrijhandelsakkoorden met andere landen in de regio die de preferentiële toegang van de Cariforum-landen uithollen?

De heer Karim Van Overmeire, voorzitter: In de hypothese dat deze EPA van kracht wordt, heb ik begrepen dat er voorzien wordt in een vijfjaarlijkse evaluatie. Welke mechanismen zijn er desgevallend om de EPA bij te sturen of moet er dan een volledig nieuwe EPA onderhandeld worden?

De heer Remco Vahl: Er moet een onderscheid gemaakt worden tussen de eigenlijke inwerkingtreding en de voorlopige toepassing. Het akkoord wordt – voor het grootste deel – al sinds december 2008 voorlopig toegepast, de inwerkingtreding en dus de volledige toepassing kan alleen als alle verdragssluitende partijen het verdrag geratificeerd hebben. Vlaanderen speelt dus duidelijk een rol in het ratificatieproces.

Dat een en ander wat laat op de dag gebeurt, namelijk wanneer de verdragstekst al vast ligt, belet niet dat er ook voordien reeds invloed kon worden uitgeoefend. Sinds de inwerkingtreding van het Verdrag van Lissabon zijn de belangrijkste kanalen waarlangs de

Vlaamse Regering en het Vlaams Parlement invloed kunnen uitoefenen de Europese Raad en zijn werkgroepen en het Europees Parlement. Voorts is ook de Europese Commissie een instelling die open staat voor vragen. De Europese Commissie heeft trouwens speciaal voor de ngo's een 'civil society dialogue'.

De Caraïbische EPA is weliswaar erg belangrijk, maar is niet echt een voorbeeld voor andere handelsakkoorden omdat hij verder gaat dan denk- en haalbaar is met andere landengroepen. De EPA is wel het bewijs dat Europa het meent met de ontwikkelingsoriëntatie. Hij is immers het tegendeel van wat Europa geregeld verweten wordt: mercantilisme of het uitbuiten van de machtspositie. Het Caraïbische model is echter niet zomaar op Afrika over te plaatsen, net zomin als het Europese integratiemodel zo maar overdraagbaar is naar andere regio's. Het komt erop aan de beste elementen uit de akkoorden te combineren en te zorgen voor aanpassingen aan de lokale en regionale omstandigheden. Die vernieuwende aanpak is niet gemakkelijk, daarom duurt het ook zo lang.

De preferentiële markttoegang van de ACS-landen in Afrika is niet verloren gegaan omdat de Europese Unie overgegaan is tot een vroege voorlopige toepassing. De vrije markttoegang is al vanaf 1 januari 2008 van toepassing, met weliswaar een overgangperiode voor rijst en suiker (aan het begin). Maar ACS-rijst en -suiker komen vandaag al zonder beperkingen op de Europese markt. In Afrika en in het Stille Oceaan gebied heeft de Europese Unie zijn toevlucht moeten nemen tot interim-EPA's die een juridische basis bieden voor het behoud en zelfs de verbetering van de markttoegang van de ACS-landen. Stuk voor stuk zijn deze akkoorden echter onvolledig. Ze handelen vooral over goederen en voldoen op die manier aan de minimumeisen van de WHO. De onderhandelingen gaan nu verder om de ruimere ambities waar te maken. De interim-akkoorden hebben heel wat kritiek gekregen maar dankzij die akkoorden hebben de Europese Unie en haar onderhandelingspartners meer tijd om de omvattende akkoorden uit te werken.

Behalve voormalige koloniale mogendheden als het Verenigd Koninkrijk en Spanje hebben ook Duitsland en Finland geld vrijgemaakt voor de toepassing van de Caraïbische EPA. Die vroege toezeggingen maken de belofte aan extra steun waar.

De Caraïbische EPA verankert bepaalde voordelen, diept andere uit en is een noodzakelijk antwoord op de veranderende wereld. Anderzijds stopt de EPA de klok niet. De wereld draait door, de Unie blijft ambitieus inzake het uitdiepen van de economische relaties met anderen. Dat betekent inderdaad een preferentie-erosie voor bepaalde producten. Het Caraïbische akkoord vraagt om vroegtijdig overleg daarover. Ik meen dat de Europese Unie die verplichting nakwam, maar de ambassadeur was daar blijkbaar minder tevreden over. De concessies aan Latijns-Amerika voor cruciale producten worden nochtans bewust beperkt. Over de omvang van die beperking zal er vermoedelijk echter altijd discussie zijn.

De vraag naar de mogelijkheden om dit verdrag, na tussentijdse evaluatie, eventueel te herzien is een nogal ingewikkelde technisch-juridische kwestie. Aangezien ik geen jurist ben, kan ik hieromtrent dan ook slechts in algemene zin een antwoord formuleren. Er is een procedure om bepaalde verdragsbepalingen, bijvoorbeeld de oorsprongregels, aan te passen zonder dat een nieuwe ratificatie door alle verdragspartijen nodig is. In het geval het verdrag niet aan de doelstellingen voldoet, is er ook een aanpassingsprocedure. In dat geval moet het verdrag uiteraard herzien worden.

De heer Karim Van Overmeire, voorzitter: De situatie waarbij het verdrag, in afwachting van ratificatie door alle verdragspartijen, in voorlopige toepassing is, roept bij mij – vanuit een zekere volkenrechtelijke invalshoek – toch wel een wat intrigerende vraag op. Wat zouden namelijk de consequenties zijn van de niet-ratificatie door een Europees land, respectievelijk door een Caraïbische land? Volgens mij gebeurt er in het eerste geval helemaal

niets en blijft men dan gewoon steken in een toestand van voorlopige toepassing, in het tweede geval zijn de gevolgen echter niet zo duidelijk. Wordt het betrokken Caraïbische land dan eventueel uit de groep gegoid? En op welk statuut valt het dan terug?

De heer Remco Vahl: Niet-ratificatie door om het even welke verdragspartij heeft tamelijk desastreuze gevolgen voor het akkoord. Mocht zoiets gebeuren, dan komen we op totaal onbekend terrein terecht.

De heer Karim Van Overmeire, voorzitter: Ik dank de sprekers voor hun bijdrage aan onze commissiewerkzaamheden. Elk van hen heeft, vanuit de heel eigen specifieke invalshoek, waardevolle inzichten aangedragen in deze al bij al toch behoorlijk ingewikkelde materie.

De voorzitter,

Karim VAN OVERMEIRE

De verslaggever,

Jan ROEGIERS

Gebruikte afkortingen

ACS	Afrika, Caraïben, Stille Oceaan
bbp	bruto binnenlands product
Caricom	Caribbean Community
Cariforum	Caribbean Forum
DG	Directoraat-generaal
ECDPM	European Centre for Development Policy Management
ECOWAS	Economic Community of West African States
EOF	Europees Ontwikkelingsfonds
EPA	Economisch Partnerschapsakkoord
EU	Europese Unie
GCC	Gulf Cooperation Council
IAO	Internationale Arbeidsorganisatie
IMF	Internationaal Monetair Fonds
LAC	Latin America & Caribbean
Mercosur	Mercado Común del Sur
MOL	minst ontwikkelde landen
ngo	niet-gouvernementele organisatie
UMOA	Union monétaire ouest africaine
VBO	Verbond van Belgische Ondernemingen
VS	Verenigde Staten
WHO	Wereldhandelsorganisatie